

מנהיגות פורצות דרך

גבורתן של חרות טקלה ואסרסי גטו, שהצילו יהודים וסייעו בעלייתם לישראל, מעוררת השראה בכולנו | נשים פורצות דרך מקהילת יהודי אתיופיה ממשיכות בימינו לחולל שינוי חברתי

גיבורות מעוררות השראה

חרות טקלה פעלה במחתרת באדיס אבבה, וסיכנה את חייה במטרה לעזור ליהודים להגשים חלום עתיק להגיע לירוסלם. היא נאסרה ונחקרה בעינויים, אבל סירבה להסגיר את שותפיה. אחרי עלייתה לישראל הוכרה כאסירת ציון.

אסרסי גטו היתה אחות הצלב האדום במחנה בסודן, אליו הגיעו יהודים בדרכם לישראל. במקום שבו המוות ארב בכל פינה, היא סיפקה טיפול רפואי מסור וקרן אור של תקווה.

11 מנהיגות **פורצות דרך** בתחומים שונים בחברה הישראלית, מוכיחות שגם היום נשים ישראליות ממוצא אתיופי הן חלק בלתי נפרד מהסיפור הציוני המופלא של התחדשות העם היהודי בארצו.

אומץ הלב והנחישות של הנשים הללו, המוצגים בחוברת זו, יכולים לעורר בכולנו השראה ולעודד אותנו לפעול למען חברה מגוונת ושוויונית יותר.

חוברת זו יצאה לאור במסגרת הכנס השלישי של פורום ירוסלם, בראשותו של שמואל ילמה, הפועל להנכחת הנרטיב של יהדות אתיופיה בסיפור הישראלי.

לצפייה בסרטוני הגיבורות ופורצות הדרך

מנהיגות פורצות דרך

כתיבה: בתיה מקובר

עריכה: יואב לין

עיצוב החוברת: נטע אילנה אראל

עיצוב אלמנטים גרפיים: נילי בויס

איור לוגו הכנס: עדן ילמה

ייזום וניהול: שמואל ילמה

forum.yerusalem@gmail.com ,050-7570497

יוצא לאור במסגרת הכנס השלישי של פורום ירוסלם,

להנכחת נרטיב יהדות אתיופיה בסיפור הישראלי

אדר א' תשע"ט, מרץ 2019

כל הזכויות שמורות לפורום ירוסלם

שדולת הנשים בישראל
لجبة النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

RASHI FOUNDATION

המחלקה לחינוך
ההסתדרות הציונית העולמית

התנועה ליהדות חברתית

leumi

FEJ
Friends of Ethiopian Jews

סינמטק תל אביב
TEL AVIV
CINEMATHEQUE

70
70 שנים למדינת ישראל
70th Anniversary of the State of Israel

ituran
TECHNOLOGY
DRIVEN BY PEOPLE

פידל פאון
קהילה מובילה דרך

מאוז
MAOZ
מקצועיות וזריזות

תוכן העניינים

4	הגיבורים של כולנו: פתיחה
5	איזוהי גיבורה? הקדמה לסיפורי הגיבורות
6	ארוכה הדרך לחרות: סיפורה של חרות טקלה
20	קין של תקווה במחנה בסודן: סיפורה של אסרסי גטו
32	פורצות דרך חדשה: היכרות עם 11 נשים מחוללות שינוי
33	מוזיקה: אסתר רדא
34	אקטיביזם חברתי: שולה מולא
35	טלוויזיה וקולנוע: עלמוורק דוידאן
36	תקשורת: ציונה דסטה נגה
37	מדע ורפואה: ד"ר הדס מלדה-מצרי
38	המגזר הציבורי: בליינש זבדיה
39	המגזר השלישי: סיגל קנוטופסקי
40	תיאטרון ומשחק: מסקי שיברו
41	אקדמיה: ד"ר ווביט וורקו מנגיסטו
42	צבא וביטחון: רס"ן ירוס ירוסלם שיגוט
43	יזמות קהילתית: יובי תשומה-כץ
44	המלכה שהחריבה את ממלכת אקסום: בעקבות המלכה יהודית
46	יוצאות אתיופיה במספרים: רשות הדיבור לסטטיסטיקה
48	למי תודה, למי ברכה: האנשים והארגונים שתרמו להצלחת הכנס

הגיבורים של כולנו

סיפורי הגבורה של יהודי אתיופיה אינם ידועים דיים בחברה הישראלית. פעולותיהן של הנשים, שסיכנו את חייהן על מנת להציל יהודים ולסייע להם לעלות לישראל, מוכרות עוד פחות.

שמאל עם חרות ואסרסי. לחשוף את סיפורי הגבורה

פורום ירוסלם שם לו למטרה לחשוף את סיפורי הגבורה של המנהיגים מקרב ביתא ישראל. הרחבת שורת הגיבורים הישראלית היא כלי נוסף ליצירת שינוי חברתי עמוק, שבכוחו לעקור מהשורש תפיסות גזעניות, שמאיימות על חוסנה החברתי של ישראל.

השיח על הגיבורים אמור לא רק לייצר הזדהות אמיתית עם הסיפור, אלא גם להניע את כולנו לפעולה, במטרה להפוך את אותן דמויות מרשימות לגיבורים של כולנו וליצור אתוס ישראלי חדש, מגוון והגון יותר.

זהו הכנס השלישי בסדרת כנסי מנהיגות פורצת דרך, והמשך ישיר לכנס הראשון - שהוקדש למנהיגותו של פרדה אקלום ז"ל, ולכנס השני - שהוקיר את פועלו של ברוך טג'נה ז"ל. הכנס הנוכחי נערך ב-5 במרץ 2019, בשבוע שבו חל היום הבינלאומי לקידום מעמד האישה, ומהווה הזדמנות להעלות לשיח הציבורי את תרומתן של הנשים לחברה בעבר ובהווה.

פורום ירוסלם גאה לחשוף לציבור הרחב שתי גיבורות ו-11 נשים פורצות דרך, חלוצות בתחומן ומחוללות שינוי, אשר דמותן יכולה לעורר השראה בכולנו.

בחוברת זו, שהופקה במיוחד לקראת הכנס, תמצאו מידע מרתק ונכס תרבותי יקר מפז, אודות דמותן של הגיבורות ופורצות הדרך. סריקת הברקודים תאפשר לקוראים כניסה לשני הסרטונים אודות הגיבורות. כולי תקווה שתעשו שימוש מושכל בתוצרים אלו, במטרה להעביר את הסיפור הלאה למעגלים רחבים, במישור המקצועי, החברתי והאישי.

שמאל ילמה, מייסד ומנהל פורום ירוסלם

איזוהי גיבורה?

קשישה מקהילת ביתא ישראל בשנות ה-80'
באתיופיה. צילום: ג'ואן רות'

גברים נלחמים פיזית במלחמות, אבל נשים נלחמות ביום יום | בהיסטוריה של ביתא ישראל יש רשימה ארוכה של גיבורות, שעדיין לא זכו להכרה

מאת בתיה מקובר

"איני יכולה לתת את עצמי בחלקים. או את הכל, גוף ונפש יחד, או לא כלום" (חנה סנש).

הגיבורה אינה מטרה, אלא אמצעי להשגת מטרת נעלות, נכונות לסכן את חיך בשביל האחר, למען רעיון או חזון. לעתים מעשה הגבורה הוא מעבר למקובל, יש בו פריצת דרך. הגיבור פועל בשונה מהמקובל, לא כדי להיות גיבור, אלא לפי צו לבו וצו השעה.

גברים נלחמים פיזית במלחמות, נשים נלחמות ביום יום. לעתים המאבק היום יומי דורש הרבה עוצמה ונחישות. מה ההבדל בין יכולת פיזית, לעומת יכולות רוחניות ונפשיות? האם לא כל גבורה דורשת גם כוח נפשי לעמוד בקשיים, וכוח רוחני לפעול למען המטרה?

בפנתיאון היהודי ישנן גיבורות, כמו דבורה הנביאה או חנה סנש, נשים שהיו מוכנות להקריב את חייהן למען אחרים בתקופות שונות, בישראל ובגולה. ההיסטוריה של ביתא ישראל כוללת רשימה ארוכה של נשים, שלצערנו לא זכו להכרה. נשים שסיכנו את חייהן כדי לשמור על יהדותן ועל משפחתן ולהגשים את חלום העלייה לישראל.

אנו מביאים את סיפוריהן של שתי גיבורות – חרות טקלה ואסרסי גטו. סיפורים אלה נותנים ביטוי להרבה גיבורות נסתרות, שסיפורן לא סופר עדיין, וראוי היה שייכתב. גם הן חלק מההיסטוריה שלנו. גיבורות שידעו ברגע הנכון לגייס את כוחן, ליזום ולפעול תוך הקשבה לקול הפנימי שלהן, בלא שהסכנות יעצרו אותן.

דמויות אלו יכולות לשמש דוגמה ומופת לכל אחד ואחת מאיתנו, לעודד לעשייה שהיא מעבר לשגרה, מעבר לדאגה האנוכית לצרכים החומריים והרגעיים.

ארוכה הדרך לחרות

חרות טקלה פעלה במחתרת כדי לעזור ליהודים לעלות לישראל | למרות הסכנה לחייה ולמשפחתה היא הסתירה עולים, העבירה כספים, העניקה טיפול רפואי וזייפה מסמכים | היא נאסרה, נחקרה בעינויים אבל לא הסגירה את שותפיה | בישראל הוכרה כאסירת ציון

מאת בתיה מקובר

חרות בצעירותה. "לא פחדתי, חשבתי רק איך לעזור"

מה גורם לאישה לסכן את חייה למען אחרים, לחיות במשך שנים בסכנה מתמדת ובפחד יומיומי? מה היא מרגישה כאשר היא נאסרת במפתיע ונשלחת לצינוק בכלא שידוע בתנאיו הקשים? כיצד היא שורדת את העינויים האכזריים, מבלי להסגיר את שותפיה? איך היא מתמודדת עם אי הידיעה מה עלה בגורלם של ילדיה?

מי מאיתנו היה מצליח לעמוד במצבים כאלו ולא להישבר? נדרשים אומץ לב, כוחות נפש עצומים, הכרה בחשיבות המעשה, נאמנות לערכים ולחברים.

חרות טקלה לגסה עמדה בכל אלה, כאשר פעלה במחתרת במשך שמונה שנים, במטרה לעזור ליהודי אתיופיה לעלות לישראל בדרכים נסתרות ובלתי חוקיות. היא החלה את פעילותה בסוף שנות ה-70, והמשיכה עד מאסרה ב-1986. הימים היו ימי שלטונו של הרודן מנגיסטו, תקופה שבה אזרחים נרצחו מדי יום ללא סיבה וללא משפט.

לעזור בלי פחד

במהלך שנות ה-70, כאשר עבדה כאחות בבית חולים באדיס אבבה, פגשה חרות את פעיל העלייה ימטו נגוס עזרה. דרכו הכירה את גדליה איילין ואת דוד שמעון סיום. ב-1982 פנה אליה הנרי רוזנברג מהאגודה האמריקאית למען יהודי אתיופיה (AAEJ) וביקש ממנה להיות פעילה בהעלאת יהודי אתיופיה לישראל בדרכים חוקיות ולא חוקיות.

חרות מספרת על המפגש הראשון עם רוזנברג: "נפגשנו בספריה של בית החולים. המוסד הרפואי נתמך על ידי ארגונים בינלאומיים, ואזרחים מחו"ל לא היו דבר נדיר, כך שלא עוררנו חשדות. הוא ביקש שאעזור להם בחלוקת

כסף לבני הקהילה שמגיעים לאדיס אבבה במטרה לעלות לישראל. 'אני יודע שאפשר לסמוך עלייך, שאת ישרה ותעזרי לאנשים', אמר."

חרות נענתה מייד לבקשתו. "היה לי ברור שאני לוקחת סיכון גדול, אבל במשפחה שלי תמיד עזרו ליהודים אחרים בלי פחד. זה הבית שבו גדלתי". דוד סיום, שישב בקניה בזהות בדויה, דאג להעביר לידיה כספים שקיבל מרוזנברג, וכן אישורי עבודה ומלגות לסטודנטים בישראל ובארצות הברית. ניירות אלה סייעו בקבלת אישורים לעזוב את אתיופיה.

בנוסף דרשו השלטונות חתימות של שלושה ערבים, שהנוסעים אכן יחזרו לאתיופיה בתום הלימודים או העבודה. חרות חתמה על ערבות לעולים רבים, ואף שילמה לאחרים שיחתמו גם הם. תפקיד חשוב נוסף שהיא ביצעה היה איתור מקומות מגורים לעולים שהגיעו לאדיס, ולא הכירו איש בעיר. היא איתרה את העולים, שכרה להם דירות למגורים, ולעיתים הלינה אותם בביתה.

"לא פעם אמרה לי מסקי הבת שלי: 'אמא, יום אחד את תשבבי בבית הסוהר'. אבל אני לא פחדתי, כל הזמן חשבתי רק איך לעזור להם לצאת מאתיופיה".

דוד סיום מספר על שיתוף הפעולה עם חרות: "היינו מעבירים אליה את הכסף, את אישורי העבודה ואישורי המלגות, והיא הייתה דואגת להשיג ממשד הפנים אישור יציאה מאתיופיה, וכן את הדרכונים והוויזות. הפעולה שלנו לא הייתה חוקית, עבדנו במחתרת. היו לנו קודים מיוחדים, למשל דיברנו על סחורה שצריכה להגיע מגונדר לאדיס".

המעבר בין המחוזות באתיופיה היה בלתי חוקי באותם ימים, ללא אישור מיוחד מהשלטונות. גם העברת כספים לא הייתה חוקית. "הפעילות שלנו הייתה כרוכה בסכנות רבות", מציין סיום, "אבל חרות לא ידעה פחד".

פעילי העלייה סייעו ליהודים לעלות גם בדרכים אחרות, למשל דרך קניה או ג'יבוטי, ומשם לישראל. "מגונדר עד לאדיס אבבה זה 800 קילומטר, ומאדיס לגבול קניה עוד 800 קילומטר. בדרכים היו הרבה מחסומים, ואם היו תופסים משהו היו הורגים אותו", אומר סיום.

"חרות הצילה אותי"

"היה לי ברור שאני לוקחת סיכון גדול, אבל במשפחה שלי תמיד עזרו ליהודים אחרים בלי פחד. זה הבית שבו גדלתי"

מלקמו יעקב היה אחד מבני הקהילה שנעזר בחרות בדרכו לישראל, לאחר שקיבל מלגת לימודים מאוניברסיטת תל אביב. "הגעתי מגונדר לאדיס אבבה, אבל לא ידעתי שצריך לקבל חיסון שלושה חודשים לפני היציאה. הייתי חסר אונים, וחרות הצילה אותי. היא נתנה לי את החיסון וכתבה אישור כאילו חוסנתי

שלושה חודשים קודם לכן. אם היא לא הייתה עוזרת לי יתכן שלא הייתי מגיע לארץ".

מלקמו מספר שהשלטונות חיפשו כל דרך אפשרית למנוע את היציאה מאתיופיה. "כל עוד לא ראיתי את עצמי נוחת בישראל, לא הייתי בטוח מה יהיה. חששתי שיורידו אותי מהמטוס ברגע האחרון, כמו שעשו לנוסע אחר בטיסה שלי, משום שלא היה לו חיסון עם התאריך הדרוש. חרות עזרה לי בצומת מאוד משמעותי בחיי. לא הכרתי אותה, לא ידעתי שהיא יהודייה. רק כאשר קרוב המשפחה שלי מקונן אלמיהו לקח אותי לשדה התעופה, הוא סיפר לי שהיא יהודייה, אך אסור לדבר על כך".

חרות ומלקמו. "היא עזרה לי בצומת משמעותי בחיי"

מקונן עצמו עבד עם חרות במשך מספר שנים. "היא הייתה מתקשרת אלי ונותנת לי משימות. לחלק כסף לאנשים בדירות מסתור, או להסיע אנשים לשדה התעופה. היא אישה אמיצה מאוד, שבזכות קשריה עם אנשים מארצות הברית ומישראל, עזרה לרבים. היא לא פחדה לסכן את חייה".

גדליה איילין, פעיל עלייה רב עשייה, הגיע לישראל לכפר בתיה ב-1955, ואחר כך חזר לאתיופיה להיות מורה באזור גונדר. הוא נאסר בגונדר באשמת פעילות ציונית להעלאת יהודים לישראל. בבית הסוהר עבר עינויים אכזריים שפגעו קשות ברגליו.

חרות: "גדליה הגיע לאדיס כדי לעלות לישראל. היה לו קשה ללכת. עבדתי אז בכירורגיה, וביקשתי מהרופא שעבדתי עמו שינתח את גדליה בחינם,

כי הוא אח שלי. הרופא ניתח אותו בשתי הרגליים וגיבס את רגליו. הוא גר אצלי במשך מספר חודשים וטיפלנו בו. אחר כך שכר דירה, עד שסידרו לו את הניירות לישראל."

מסקי שיברו הבת זוכרת היטב את האנשים שעברו בביתם: "הבית שלנו היה כמו תחנת רכבת. היו מגיעים אלינו אורחים, יושבים, מדברים ועושים אינג'רה. חשבתי שזה מפגש חברתי, אך בעצם הם עסקו בדברים אחרים. אמא אמרה לנו שאלה קרובי משפחה. הם גרו אצלנו כמה ימים או מספר חודשים, ואז נעלמו. כילדה הייתי צריכה לפנות להם את המיטה שלי ולישון על המזרון, וזה עצבן אותי."

לא פחדת? שאלנו את חרות. "אמרתי לעצמי שאלוהים יעזור לי. גם אבי וגם האחים שלי היו עוזרים לאחרים. הייתי אישה חזקה, היה לי הרבה כוח לעבוד ולעזור לאחרים. ידעתי שחיים רבים תלויים במה שאני עושה."

הלשנת הקצין היהודי

יום אחד החיים נעצרו. חרות מתארת: "עמדנו להעביר שלושה אנשים לגבול עם ג'יבוטי. הופיע אצלי בחור יהודי, קצין בצבא, וביקש שאצרף אותו. סירבתי, כי הייתה לי הרגשה לא טובה ביחס אליו."

הקצין לא ויתר, ופנה לחיים ביינסין, אשר סייע בהברחת יהודים אל מעבר לגבול. כנער נשלח חיים על ידי יונה בוגלה לכפר בתיה, במחזור הראשון בשנת 1955. כעבור ארבע שנים חזר עם חבריו לאתיופיה, ועבד כמורה בבית הספר היהודי באזו, עד ששרפו אותו.

הוא למד חקלאות באדיס אבבה, ומתוקף תפקידו במשרד החקלאות קיבל רכב צמוד ואישור לנוע בכל רחבי אתיופיה ומחוצה לה, בין היתר בסודן, ג'יבוטי וקניה. מעמד זה אפשר לו להברیح יהודים לארצות אלו.

"חרות אישה ישרה מאוד ואמיצה מאוד, ועבדנו בשיתוף פעולה הדוק", מספר חיים. "יום אחד, כאשר עמדתי להעביר בני קהילה לגבול ג'יבוטי, פנה אלי קצין יהודי, שהכרתי היטב את משפחתו עוד מהכפר, וביקש שאצרף אותו. האמנתי לו והסכמתי."

בדרךם לג'יבוטי נעצר חיים והובל לחדר החקירות. הקצין היהודי נכנס, הצביע עליו והלשין שהוא מנהיג הקבוצה. "הייתי בשוק. לא האמנתי. איך יהודי יכול לעשות דבר כזה? בגלל כסף? כדי לעלות בדרגה?"

כאשר חרות שמעה שחיים נעצר, היא דאגה מאוד לשלומם. בשלב הזה עוד לא ידעה שהקצין הלשין גם עליה. "רק אחרי שבועיים, כשבאו לאסור אותי, הבנתי מה קרה. אילו ידעתי זאת קודם לכן, יכולתי לברוח יחד עם ילדיי."

חיים הועבר לכלא באדיס אבבה, שם הושלך לצינוק ונחקר בעינויים. "לא

נשברתי, לא הלשנתי ולא נתתי שמות של חבריי. לא פעם אמרתי לחוקרים: 'תהרגו אותי, זה יותר טוב ממה שאתם עושים לי'. אחרי תקופה ארוכה וקשה בכלא, חיים שוחרר, חזר לעבודתו במשרד החקלאות ועלה לישראל ב-1991.

בוקר אחד, אחרי שהביאה את ילדיה לגן ולבית הספר, ניגש אליה אחד מבני הקהילה שעבדו אצלה כפעילי עלייה, וביקש ממנה מקדמה על חשבון המשכורת המגיעה לו. חשדה של חרות לא התעורר גם כאשר הבחור ביקש שתצא איתו החוצה לתת לו את כספו.

"כשיצאתי ראיתי שהוא מסתכל לצדדים", היא נזכרת. "מרחוק עמדו שני אנשים, אחד מהם במדים של שוטר. אמרתי לו: 'בשביל זה באת? להלשין עליי?', והוא ברח מהמקום".

השוטרים נכנסו למשרד של מנהל בית החולים ואמרו לו שהם באו לקחת את סיסטר חרות. המנהל ניסה להסביר שמדובר באישה חרוצה, שעובדת בבית החולים ומגדלת לבדה את ילדיה. השוטרים הבטיחו שרק ישאלו אותה כמה שאלות וישיבו אותה לעבודתה.

"כל משך המאסר חשבתי על הילדים שלי, וגם איך לא להוציא את הסוד, לא לספר על אחרים, לא להלשין"

חרות הגיעה למשרד המנהל, והשוטרים לקחו אותה איתם. שני חיילים חמושים ושוטרת צמודה ליוו אותה לביתה, כדי שתוכל להחליף בגדים ולהסיר את מדי האחות. המטפלת והעוזרת שהו בבית באותה עת, אבל חרות לא הורשתה לדבר עימן.

חקירות בעיניים

חרות הובלה לבית הסוהר המיועד לחשודים בפשעים חמורים והושלכה לצינוק. היה זה חדר קטן וחשוך, בלי מיטה, כיסא או מזרן. אחרי שעות ארוכות הגישה לה שוטרת פרוסת לחם יבש וכוס תה. בלילה החלו החקירות.

חרות: "כל משך המאסר חשבתי על הילדים שלי, וגם איך לא להוציא את הסוד, לא לספר על אחרים, לא להלשין". השוטרים הטיחו בחרות האשמות: את יודעת אנגלית, את מקבלת כסף, את אחראית על הכל. את כמו המוסד הישראלי". היא הכחישה: "אני רק אישה, אני לא מכירה אנשים מחוץ לארץ, רק רופאים שבאו לבית החולים".

ואז החלו להכות אותה. "הפילו אותי אחורנית, שמו לי בפה סמרטוט מלוכלך. הייתי יחפה והם הרביצו עם מקלות על כפות הרגליים. הכאב היה נורא, לפעמים לא ידעתי איפה אני מרוב כאבים. הבשר ברגליים נעשה אדום ושותת דם. כל לילה הם לקחו אותי לחקירות, חוקרים ומרביצים, 'תגידי שמות של אנשים'. אני אמרתי רק שאני לא יודעת. אמרתי לעצמי: אם הם רוצים להרוג אותי שיהרגו, אבל אני לא אספר על אחרים".

אחרי שכפות רגליה נפגעו קשות, עברו להכות אותה בגב. "כל יום קיבלתי מכות ושתקתי, לא נשברתי. כל השישה היו צועקים עלי ומרביצים. לא נחתי לא ביום ולא בלילה, וכל הזמן אמרתי רק שלא עשיתי כלום".

עם הבן הקטן דני. העינוי הקשה ביותר הוא הגעגוע

אבל לא העינויים הפיזיים היו הקושי העיקרי שלה בכלא, אלא הגעגועים לילדיה. כדברי חרות: "בצינוק למדתי שהבדידות והגעגועים הם הדבר הקשה ביותר".

כעבור מספר שבועות בצינוק הועברה חרות לתא עם כמה אסירות נוספות, ממנו נלקחה מדי יום לחקירות.

באחת החקירות עימתו אותה עם שני יהודים שהיא עזרה להם, אשר סיפרו למשטרה על מעשיה. חרות הסתכלה בעינוי של המבוגר מביניהם, שהיה קרוב משפחה שלה, ואמרה לו: "אני נתתי לכם כסף? אני שלחתי אנשים לקניה?". האיש השפיל את מבטו ושתק. החוקר צעק עליו: "תגיד לה מה שאמרת קודם". האיש השיב: "היא לא נתנה לנו כסף, אמרו לנו להגיד את זה".

"יום אחד נתלה אותך במרכז העיר, כדי שאחרים לא יעזרו ליהודים", אמר החוקר לחרות בזעם. הוא היכה אותה בפניה באגרופו עד שאיבדה את הכרתה. הוא שבר את שיניה, ועד היום היא חשה כאבים באוזנה מאותן מכות איומות.

"באותם רגעים כבר לא היה אכפת לי למות", נזכרת חרות. "חשבתי רק על הילדים שלי, וידעתי שאחיהם הגדולים ידאגו להם".

פעילים לשחרור

בינתיים נודע בישראל שחרות נאסרה יחד עם פעילים אחרים, והחלה התארגנות של בני הקהילה בארץ לפעול לשחרור האסירים. משה באבו יעקב היה בין הפעילים הללו. אחיו מלקמו יעקב עלה לארץ בעזרת חרות.

"כשקיבלנו את שמות בני הקהילה שנאסרו התחלנו לפעול במהירות", מספר משה באבו. "ידענו שעלולים להרוג אותם, או פשוט להעלים אותם. איחדנו כוחות, הקמנו ועד פעולה משותף שכלל חברים רבים, ביניהם פרדה אקלום, ברוך טג'נה, אבי ביטאן, רחמים אלעזר, אברהם ירדאי ועוד. ידענו שככל שנפרסם בעולם את שמות האסורים ונפעיל לחץ בינלאומי על ממשלת מנגיסטו יהיה קשה למשטרה להרוג אותם".

עם משה באבו יעקב. "ידענו שעלולים להרוג אותם"

הפעילים פנו לראש הממשלה, יצחק שמיר, וליהדות ארצות הברית וקנדה. הם ניצלו את קשריהם עם יהדות העולם, שלחו מכתבים וערכו הפגנות. "ידענו שמהירות הפעולה ועוצמתה קריטיות, אם אנחנו רוצים להציל אותם", אומר משה באבו.

חמישה מילדיה של

חרות יצאו מאתיופיה עוד לפני שאימם נאסרה – ארבעה הגיעו לישראל ובת אחת לקנדה. שלושת הילדים הקטנים נותרו באתיופיה.

מסקי סיברו: "בלילה חלמתי שפרצה שריפה גדולה, ואמא אומרת למטפלת לשמור על הילדים, כי היא צריכה לעזור לאחרים, ואז היא רצה אל האש. התעוררתי בבהלה. צלצלתי לפסיל אחי ושאלתי אותו מה קרה לאמא. פסיל כבר ידע, אך לא אמר דבר".

פסיל הזמין את אחיו לבקר בסוף השבוע, וכשהגיעו סיפר להם מה קרה. "היינו בשוק, חסרי אונים. כלפי חוץ הייתי צריכה להראות שהכול בסדר", מספרת מסקי.

בני המשפחה הצטרפו לפעילי העלייה בפגישות בכנסת ובהפגנות לשחרור האסירים. מסקי לא תשכח לעולם משפט אחד קצר שברוך טג'נה אמר לה: "אל תדאגי, אנחנו נביא לפה את אמא".

מסקי נסעה לאחותה אסתר בקנדה, כדי לדווח לה באופן אישי מה קרה ולשהות לצידה. כעבור שבועיים שבה ארצה. "מאותו רגע נעלתי את הרגש", היא מספרת. "ידעתי שכל זמן שאבכה, לא אוכל להתקדם. רציתי להראות

לאמא שהחינוך שלה לא היה לשווא. למדתי ממנה איך להתמודד עם קשיים ולא לוותר אף פעם".

ילדים בלי אימם

במשך כל הימים שחרות הייתה בבית הסוהר, שלושת ילדיה הקטנים שנותרו באתיופיה נאלצו להמשיך בחייהם ללא אימם. הם המשיכו ללמוד ולגור באותו בית. המטפלת והעוזרת המשיכו בעבודתן. קרובי משפחה וחברים טובים, יהודים ונוצרים, המשיכו לבקר את הילדים ולעזור בכל אשר ניתן. הנרי רוזנברג דאג להעביר כספים, כדי שלא יחסר להם דבר.

דני הבן הקטן לא זוכר דבר מהימים שאימו הייתה בבית הסוהר, מלבד האופניים שקיבל לפני המאסר. שתי אחיותיו זוכרות יותר.

אליזבט, האחות הגדולה בין השלושה, הייתה בת עשר כשאימה נאסרה. "היה מוזר לא לראות את אמא בבית. שמעתי שיחה בין קרובי משפחה לבין האחים שלי בישראל, והבנתי שמשהו לא בסדר. שאלתי את אחד הקרובים, והוא סיפר לי שהיא במאסר, אבל לא הבנתי מה המשמעות. אני זוכרת בעיקר את הפחד שמא לא אראה אותה לעולם".

חרות (במרכז) עם ילדיה

טרסיט הבת הצעירה: "אמרו לנו שאמא נסעה בענייני עבודה, ואנחנו המשכנו בחיינו הרגילים. היינו עטופים בבני משפחה, דודים באו מדי מפעם לפעם להיות איתנו. רק כשנודע לנו שהיא בכלא, ושישנה סכנה לחייה, הבנו כמה המצב קשה. פעם אחת ניסינו לבקר אותה בכלא. אני זוכרת חומה גבוהה ושער ברזל עם אשנב קטן. השומר פתח את האשנב, ואמר לנו שאין שום סיכוי לראות את אמא, אז שנשאיר את האוכל ונלך".

בבתי הסוהר באתיופיה היה נהוג שהמשפחות מביאות אוכל לאסירים. במשך כל ימי המאסר של חרות, בתו של אחיה הבכור מלסה הביאה לה מדי יום את ארוחותיה. גם חברים נוצרים לא עצבו אותה בעת צרה, אף על פי שדבר היותה יהודייה התגלה להם רק לאחר שנאסרה. את האוכל שהם הביאו דאגה חרות להעביר לחבריה האסירים.

"תתקשרי הביתה, את משתחררת"

עם פסיל הבן. "למה באת לכאן?"

שנה וחצי אחרי המאסר הגיע פסיל הבן מישראל לאתיופיה. קודם לכן המוסד לא הרשה לו לנסוע, מחשש שגם הוא יאסר.

חרות נזכרת ברגע המפגש: "בשעה 17:00 הביאו אותי למשרדו של הקצין. הייתי בטוחה שמוציאים אותי להורג, כי זאת השעה שהיו נוהגים לעשות זאת. נכנסתי לחדר וראיתי את הבן שלי יושב שם. לא האמנתי למראה עיניי. נבהלתי, כי פחדתי שרוצים להרוג גם אותו. התחבקנו ובכינו. הקצין והחבר שלו ישבו מרחוק ואמרו לנו לדבר בחופשיות".

חרות לא רצתה להדאיג את בנה, אז היא לא פירטה על מה שהיא עוברת בכלא. אבל הוא ראה כיצד היא נראית, וזה הספיק בשביל להבין את חומרת המצב. "למה באת לכאן? לא מספיק שאני סובלת?", נזפה חרות בפסיל. "אתה צריך לדאוג לכל האחים והאחיות שלך. אם תמות, אני לא יודעת מה יהיה".

פסיל הרגיע אותה: "אני בסדר, עכשיו שמרי על עצמך. את לא תמותי, אנחנו נוציא את כולכם מכאן". פסיל נשאר באתיופיה במשך חצי שנה ודאג לאחיו הקטנים.

קרוב לשנתיים מיום מאסרה נקראה חרות למשרדו של אחד מקציני הכלא. בחדר חיכו כבר אסירים נוספים מבני הקהילה. "הייתי בטוחה שהולכים להרוג את כולנו", היא מספרת. אבל השוטר, שתמיד עלב בה והשתמש בכינויי גנאי, התייחס אליה בכבוד הפעם וקרא לה סיסטר חרות.

"אני לא יודע מה עשית לכל האנשים באדיס אבבה, אבל בכל יום הם הגיעו הנה וביקשו שנשחרר אותך", אמר הקצין. חרות לא הגיבה. "תצלצלי למשפחה שלך שיבואו לקחת אותך. את משתחררת היום", המשיך הקצין, והיא לא האמינה.

"צלצלתי הביתה, והבת הגדולה שלי ענתה. היא הכירה את הקול שלי. 'תגידי לפסיל שיבוא לקחת אותי ויביא ערבים, כי משחררים אותי', אמרתי לה בבכי.

אחד מחברי המשפחה הגיע לחתום ערבות, פסיל אסף אותה, וחרות שבה לביתה ולמשפחתה. "בחלום שלי ראיתי כל הזמן את הכותל", היא מספרת. "אני הולכת לכותל, והוא רחוק רחוק. שתי ילדות קטנות מאחוריי מלוות אותי, ואני הולכת והולכת, ואז התעוררתי. אמרתי לעצמי: אולי אלוהים שמע אותי ויביא אותי עכשיו לישראל?".

גילה פקדו, הנוער העובד והלומד: "הדמות של חרות משמשת השראה לא רק ליוצאי אתיופיה, אלא לכולם"

טרטיס: "היה לי קשה לקבל את אמא, הרגשתי שהיא זרה לי. אני התבגרתי, והיא לא חזרה אותה אישה. היא לא עבדה והייתה איתנו כל הזמן. אך תמיד הייתה במעקב, בפחד שמא יאסרו אותה שנית. בעיניי אמא גיבורה מכל הבחינות, היא נתנה את עצמה גם לקהילה וגם לילדיה. הלוואי ואהיה אישה כמוה".

בעקבות שחרורה ממאסר החרימה הממשלה את ביתם, והמשפחה נאלצה לשכור דירה ובהמשך לעבור למלון. חרות לא הורשתה לשוב לעבודתה, ומשרד הפנים לא איפשר לבני המשפחה לעזוב את אתיופיה.

שנה וחצי לאחר שחרורה מהמאסר, סוף סוף הצליחו לחלץ מאתיופיה את חרות וילדיה, באמצעות מסמכים מזוייפים. "אפילו כשעליתי למטוס עדיין פחדתי שהם יורידו אותי", היא אומרת. אבל הטיסה התנהלה כמתוכנן, אנשי המוסד והידיד הקרוב זמנה ברהנו חיכו לה באתונה, ומשם המשיכו לישראל.

לשאלה כיצד הצליחה לעבור את התקופה הנוראה במאסר, משיבה חרות: "אני מאמינה בכל לבי באלוהים. כל הזמן הייתי מדברת עמו, הוא חבר טוב שלי. הייתי מתפללת: 'אלוהים, תן לי את הכוח, אני רוצה לחתן את הילדים שלי, אני רוצה להגיע לכותל, אני רוצה למות בישראל'".

כך נולדה גיבורה

איך צמחה חרות והפכה לאישה אמיצה ופורצת דרך? היא נולדה ב-1938 בקווארה. אביה אקלה היה מורה לעברית בבית הספר היהודי, לאחר שלמד את השפה מהקייסים. ב-1942 התמנה למזכיר מושל אזוז, והמשפחה עברה לגור שם.

"אבא כל הזמן דיבר על ירושלים", נזכרת חרות. "הוא תמיד אמר: עוד מעט נלך לירושלים, זה מקום שלנו, זו הארץ שלנו".

האב דאג שכל ילדיו ילמדו. הבנות למדו עד סוף בית הספר היסודי, ואז הוא חיתן אותן. הבנים המשיכו בלימודיהם. אחיה הבכור, מלסה טקלה, שהיה בעל השכלה ובעל משפחה, דחף אותה להמשיך ללמוד בתיכון. הוא הפציר באביו שיאפשר לו לקחת אותה אליו לגונדר ולהמשיך בלימודיה.

חרות הייתה תלמידה מצטיינת, ובשנתה הראשונה באזוז קפצה שלוש כיתות. מלסה ראה את התעודה שלה ואמר: "את חכמה, את צריכה להמשיך ללמוד ולא להתחתן מייד".

מלסה ידע לקרוא ולכתוב אמהרית, אנגלית וצרפתית. חדר עבודה שלו היה עמוס בספרים, והוא הקדיש זמן רב ללימוד עצמי. תחילה היה מזכיר בממשל בגונדר, ולאחר מכן התמנה לראש העיר גונדר. היילי סלאסי בחר בו להיות ראש העיר של אדיס אבבה, אבל כעבור שבועיים התחרט ושלח אותו לארצות הברית ללימודים בשיקגו.

חרות עם תמונת אביה אקלה

כל אותה שנה כתב מלסה מכתבים למשפחה, וחרות הייתה אחראית להתכתבות עמו. "הוא תמיד כתב לי שאלמד היטב, כי בבוא היום הוא ישלח אותי ללמוד באמריקה, כי יש שם הרבה יהודים טובים".

מלסה סיים בהצטיינות את הלימודים בארה"ב. לקראת חזרתו לאתיופיה, נרצח בחדרו במלון בידי אדם שהשליך אותו דרך החלון. בן 34 היה במותו, אב לשלושה ילדים עם אישה בהריון. על פי השמועות מגדת עתידות אמרה להיילי סאלסי, שלא הבן שלו יירש את הקיסרות, אלא אדם יהודי יבוא במקומו. המנהיג חשש שמלסה הוא היורש, לכן שלח שליחים להורגו.

המשפחה עברה לגור בבית גדול בגונדר. חרות סיימה את התיכון, והמשיכה את לימודיה בבית הספר לאחיות במשך שלוש שנים.

את בעלה שיברו לגסה הכירה בבית הספר לאחיות, כאשר הוא למד רפואה. בסיום לימודיהם עבדו חצי שנה בבית חולים באדיס אבבה. בני הזוג הסתירו את יהדותם, כדי להימנע מחיכוכים.

הם נשלחו לעיר דסה בצפון למשך שנתיים, ולאחר מכן חזרו לאדיס אבבה, וקנו בית בשכונה טובה. בעלה עבד בבית חולים כגניקולוג והיא כאחות בכירה. שיברו נהרג בתאונת דרכים בדרך לעבודה, והוא בן 37. חרות הייתה אז בהריון, ובנה השמיני נולד אחרי מות אביו.

חרות עבדה כאחות ראשית בבית חולים וכמנהלת מרפאה לנשים ולתינוקות, ובזמנה הפנוי הייתה גם מיילדת. "סיסטר חרות", היא נקראה בפי כל. החולים והמטופלים האמינו בה ובמגע ידה. "החולים אהבו אותי, והיו באים אלי אפילו אחרי הביקור אצל הרופא. הם האמינו שיש ביד שלי כוח מיוחד, ורצו שאני אעשה להם את הבדיקות".

לעיתים הוזעקה חרות בלילה ליילד אישה. לפעמים היו גם שתי לידות בלילה. תיק עם הצידוד הדרוש ללידה היה מונח דרך קבע ליד הדלת.

במקביל לעבודתה, גידלה חרות את שמונת ילדיה. "לא היה קל, אבל עשיתי מה שיכולתי", היא מספרת. "הדבר הכי חשוב מבחינתי היה שהילדים ילמדו". והם אכן למדו. חמישה מהם יצאו מאתיופיה עם מלגות לימודים – ארבעה לישראל ואחת לקנדה. שלושת הקטנים נשארו עם חרות ועלו איתה לישראל מאוחר יותר.

משכורתה לא הייתה גבוהה, וגם לא הפנסיה של בעלה ז"ל, אבל בבית לא היה חסר דבר. הייתה עוזרת בית, מטפלת לילדים הקטנים ומורים פרטיים לעזרה בלימודים.

מסקי הבת מתארת את ילדותה: "אמא כל הזמן עבדה, אבל היא נתנה לנו המון אהבה וביטחון. היא דרשה שנלמד, שנעשה משהו עם החיים שלנו. המסר שלה היה: 'אני עובדת קשה, גם אתם צריכים להתאמץ'".

לאחר שאביהם נהרג, הבינו הילדים שכעת גם הם צריכים לעזור במטלות הבית. מסקי, למשל הייתה אחראית על הקניות. אחותה הגדולה ניהלה את התקציב המשפחתי. כל ילד והתפקיד שלו.

"אחד הדברים שאמא לימדה אותנו זה לתת לאחרים", מציינת מסקי. "כילדה הייתי מחלקת את הבגדים שלי לאנשים עניים. פעם הבת של השכנים סיפרה לי שיש להם אירוע, אך לאמא שלה אין שמלה. נתתי לה את השמלה הכי יפה של אמא שלי. כשאמא שמעה על כך היא לא כעסה עליי. זאת האמא שלי".

סוף סוף בישראל

ב-1990 עלתה חרות לישראל עם שלושת ילדיה הקטנים. היא הוכרה כאסירת ציון, התגוררה בחולון ועבדה בבית יולדות הקריה בתל אביב. לאחר מכן עברה לחדרה ושימשה עד לפרישתה כמורה לעולים חדשים, מגשרת המסייעת לעולים בהשתלבותם בישראל ורכזת במעון קשישים.

גם היום היא משמשת דוגמה חיה ומופת, מקור השראה לדור הצעיר. תנועת הנוער העובד והלומד אימצה אותה באהבה, ומזמינה אותה להשתתף מדי שנה בטקס יום הזיכרון ליהודי אתיופיה אשר נספו בדרך לישראל.

יעל בנתורה, רכזת ומדריכה בנוער העובד בנתניה לשעבר, מודה שסיפורה

עם חברות הנוער העובד והלומד: יעל (מימין) וגילה (שנייה מימין)

חרות מראה לגילה פקדו את סיכת אסירת ציון

של חרות טקלה היה הפעם הראשונה ששמעה על נשים גיבורות בקהילה האתיופית. "לפני שהחניכים הכירו אותה, רבים מהם זלזלו במבוגרים בני הקהילה. בעקבות המפגש עמה החניכים החלו להתעניין בעבר של הוריהם, לא רק בני הקהילה. מדהים לחשוב מה היא הייתה מוכנה לעשות כדי לעזור לאחרים להגיע לישראל. איך הייתה מוכנה לסכן את עצמה ואת משפחתה. היא אישה מיוחדת במינה, שזכאית להרבה יותר הכרה".

"הדמות של חרות משמשת השראה לא רק ליוצאי אתיופיה, אלא לכולם", אומרת גילה פקדו, רכזת בתנועת הנוער העובד והלומד, בעלת תואר בחינוך בלתי פורמלי ותעודת הוראה במדעי החברה ואזרחות.

"התרבות האתיופית הייתה פטריארכלית, ופתאום גיליתי שיש נשים גיבורות", היא מוסיפה. "בזכותה הבנתי שגם אני יכולה להיות אישה דעתנית, מובילה, ומה שאבחר לעצמי זה מה שיהיה. אני מרגישה שאני חייבת להמשיך את דרכה פה בחברה הישראלית. לתת את הכבוד לאסירי ציון ולמי שעשה את המסע. הרבה בזכותה בחרתי לעסוק בנושאים חברתיים. היא חיזקה אצלי את הרצון לתת לחברה, את תחושת השליחות והעשייה. הדבקות שלה במשימה שלקחה על עצמה מעוררת הערצה".

בביתה הנעים והחם ממשיכה חירות בחייה בצניעות ובהכרת תודה על הזכות לחיות בישראל, עליה חלמה כל השנים ולמענה סיכנה את עצמה ואת משפחתה. היא ממשיכה להיות עוגן למשפחתה ולעוד רבים אחרים. מותם הטרגי של אחיה הבכור ושל בעלה לא הביאו אותה לרחמים עצמיים או לדיכאון, אלא לחיזוק התחושה שהיא ממשיכה את דרכם ומורשתם שלהם ושל הוריה ולהעצמה של יכולותיה האישיות ושל יכולת הנתינה שלה, הן כאם והן כפעילה למען אחרים.

למרות המחיר האישי והמשפחתי הכבד שהיא שילמה, היא מישירה מבט ואומרת ללא שמץ היסוס: "אני לא מתחרטת על שום דבר מכל מה שעשיתי".

קֶרֶן שֶׁל תְּקוּוּהָ בִּמְחִנָּה בִּסּוּדָן

אסרסי גטו סהלו גרמאי, אחות בצלב האדום, הצילה את חייהם של מאות אנשים בטיפולה המסור | היא סיכנה את חייה כשהעניקה תרופות בחינם למי שלא יכלו לשלם, וסירבה לעזוב עד שאחרון היהודים יצא מהמחנה | "היא גיבורה אמיתית", אומר יאסו זללו, שאסרסי הצילה את חייו

מאת בתיה מקובר

"כל המציל נפש אחת מעלים עליו כאילו קיים עולם מלא" (מסכת סנהדרין, ד').

אסרסי. אישה גדולה עם לב ענק

"היא הצילה את הבן שלי יאסו", אומר בהתרגשות אשגרה וורקנו זללו, בעודו נותן חיבוק חם לאסרסי. יותר מ-30 שנה חלפו מאז, אבל הוא לעולם לא ישכח את האחות הצעירה ממרפאת הצלב האדום במחנה בסודן, שטיפלה במסירות בבנו הגוסס, כשאיש לא היה מוכן לדאוג לו.

מתוך כבוד הוא מקפיד תמיד לפנות אליה בשמה המלא: אסרסי גטו סהלו גרמאי. "היא גיבורה, וחשוב שאנשים ישמעו את הסיפור שלה", הוא אומר.

ישבנו לשיחה בביתו בראשון לציון, כאשר מולנו יושב יאסו - בחור צעיר, בריא, מלא מרץ ושופע בריאות. "אם אסרסי לא הייתה מטפלת בו, הוא היה מת", אומר האב.

בני משפחת זללו הגיעו לסודן בהליכה רגלית ארוכה ומסוכנת מכפרם באתיופיה. "זה היה מסע איום ונורא", נזכר אשגרה. "כשהגענו למחנה הפליטים וואד אל-הילו, כולם היו חולים. אחרי ארבעה חודשים הבת שלי בת השנתיים וחצי מתה. קברנו אותה בקבר אחים. ההרגשה הייתה שכולנו נמות. יאסו היה חולה מאוד וחלש, עד כדי כך שאנשים פחדו להתקרב אליו. אשתי הייתה בהריון".

בני המשפחה שמעו שבמרפאת הצלב האדום במחנה הפליטים יש אחות

יהודייה, והחליטו לגשת אליה. זללו נשא בידיו את בנו בן ה-4 אל המרפאה. הילד היה כה רזה, שמשקלו היה כשל תינוק.

"במרפאה עבדו בעיקר רופאים מוסלמים, והם שנאו אותנו ולא רצו לטפל בנו", מספר זללו. "הם כינו אותנו פלאשים, למרות שניסינו להסתיר את היהדות שלנו. היו גם רופאים ואחים מאריתראה, אך רובם שנאו את האמהרים. כשהגעתי למרפאה, לא רצו להכניס אותנו ולא הסכימו לטפל ביאסו. אמרו לי: 'מה הבאת לנו, זאת גופה, לך קבור את הבן שלך'."

אסרסי הייתה באותו זמן בהפסקת צהריים. כשחזרה למרפאה, ראתה את אשגרה עומד בחוץ, ובידיו בנו הגוסס. "הוא נראה כמו תינוק בן שנתיים, כולו עור ועצמות, ממש שלד. הכנסתי אותו למרפאה, והנחתי אותו במיטה בקצה האולם."

"האחים האריתראים כעסו עלי: 'למה את מכניסה אותו, את לא רואה שהוא מת?'. 'הילד נושם, ואני הולכת לטפל בו', השבתי. עובדי המרפאה האחרים תמיד כעסו עליי והאשימו אותי שאני מטפלת ביהודים. הם לא ידעו שאני בעצמי יהודייה."

אסרסי מספרת שזיהתה מייד את אשגרה כיהודי - "משלנו", כדבריה. "נתתי ליאסו מעט מים והוא הקיא. עוד כמה טיפות מים, והוא שוב הקיא. ובכל זאת משהו נכנס. אחר כך נתתי לו קצת דייסה. ביקשתי מאביו שיביא אותו למחרת בבוקר. בבוקר ביקשתי מהרופאה האמריקאית, שהגיעה מהעיר, לבדוק אותו. היא אמרה: 'אני יכולה לתת לו תרופה, אבל לא בטוח שזה יעזור. יתכן שהוא ימות'."

יאסו קיבל את הטיפול ונשאר במרפאה תחת השגחה למשך יומיים. בהדרגה החל מצבו להשתפר. במשך מספר שבועות אביו הביאו למרפאה בוקר וערב. בהתחלה נשא אותו על הידיים, אחר כך יאסו התחזק ויכול היה ללכת, עד שהבריא.

"לצערי, הרבה בני קהילה פחדו לבוא למרפאה", אומרת אסרסי. "הייתי הולכת אל המחנה ומנסה לשכנע אנשים שיבואו לקבל טיפול רפואי. הצגתי את המקרה של יאסו כדוגמה."

עלמנש: "אני הבאתי את יאסו לעולם, אבל אסרסי נתנה לו את הנשמה. היא לא חשבה על עצמה, אלא עזרה לכולם"

עלמנש זללו, אמא של יאסו: "אני הבאתי את יאסו לעולם, אבל אסרסי נתנה לו את הנשמה. היא הייתה נערה צעירה, יפה, צדקת. היא לא חשבה על עצמה, אלא עזרה לכולם."

זמן לא רב לאחר שיאסו החלים, נולדה אחותו אורה. "ילדתי לבד באוהל, ואחרי הלידה אסרסי הביאה לי מיטה לתינוקת,

בגדים, קפה ואבקת חלב", מספרת עלמנש. "בחיים לא אשכח אותה. חיפשתי אותה שנים, כי רציתי להודות לה".

"היא גיבורה אמיתית, ואני שמח שזכיתי לפגוש אותה", אומר יאסו. "אני מרגיש חובה לספר את הסיפור שלה, כי חשוב שהחברה הישראלית תדע שגם לנו יש גיבורים, וגם לנו יש עבר, וגם לנו יש סיפור".

פתאום באמצע החיים

החודשים חלפו, ובני משפחת זללו עלו לישראל. הם לא שכחו כל השנים את מעשיה של האחות הטובה שהצילה את בנם, אבל מעולם לא דיברו על כך.

יאסו מספר: "ערב שבת, אחרי הארוחה רציתי לצאת לחברים, אך אבי קרא לי לשבת ליד השולחן. הרגשתי שהולך לקרות משהו מיוחד. אבי אמר: 'ישנה אישה שהצילה בסודן את החיים שלך. למעלה מ-30 שנה אנחנו מנסים למצוא אותה, ולא מצליחים. אנחנו מבקשים ממך לאתר אותה'".

במשך שבוע הסתובב יאסו עם המחשבות על דברי אביו. "זה נפל עלי פתאום באמצע החיים, והרגשתי שהוטלה עלי משימה. התקשרתי לעיתונאים שאני מכיר, שאלתי פעילים חברתיים, ולא הצלחתי. עד שהגעתי לצגה מלקו מהרדיו. היא אמרה לי שישנה אישה בשם זה שגרה בירושלים

יאסו עם הוריו. קיבל משימה: לאתר את האישה שהצילה אותו

ובעלה עובד בכנסת. הכרתי את הבעל, ואפילו נפגשנו בעבר מספר פעמים".

יאסו צלצל בהיסוס לבעלה של אסרסי. "עשינו שיחת ועידה, וגילינו מייד שאשתי היא אותה אסרסי שהוריי חיפשו כל השנים. נפגשנו לראשונה חודש לאחר מכן, בחתונה שלי".

כך, בעודו ניצב מתחת לחופה, פגש יאסו את האישה שהצילה את חייו במחנה בסודן. "בזכותה אני חי. היא גיבורה אמיתית, וחייבים להכיר את הסיפור שלה. אני לא היחיד, היא הצילה מאות תינוקות. יש לנו בקהילה גיבורים ששרדו את התופת של סודן, שהיו בבתי כלא באתיופיה ובסודן ועם זאת שמרו על האנושיות שלהם, דאגו אחד לשני. אנחנו יכולים ללמוד מהם המון".

הולכים אל החלום

הרקע ההיסטורי לסיפור הגבורה של אסרסי: בסוף שנות ה-70' וראשית שנות ה-80', פרדה אקלום ז"ל, מהמנהיגים פורצי הדרך שהובילו את עליית יהודי אתיופיה, הפיץ בכפרי ביתא ישראל את הידיעה שאפשר להגיע לישראל דרך סודן. יהודים רבים עזבו את הכפרים שלהם, משאירים הכל מאחור, ויצאו למסע רגלי ארוך ומסוכן, בדרך להגשמת חלומם העתיק ולהגיע לירוסלם.

משפחות שלמות לא היססו לצאת למסע אל הלא נודע, גברים ונשים, זקנים וטף. הכיסופים להגיע לירושלים ולהגשים חלום של דורות היו חזקים מכל. הם צעדו בעיקר בלילות – בחשכה, בדרכים לא דרכים, בסכנה מתמדת שמא יגלו אותם חיילים או ילשינו עליהם אנשי המקום, ואזי צפויים הם למאסר אם לא גרוע מזה.

מסע ארוך ומסוכן לסודן
(צילום באדיבות יוסי גודארד ודן ארזי)

רעב, צמא וחיות טרף היוו סכנה יומיומית. ההולכים היו נתונים לחסדיהם של מורי הדרך, שלא פעם שיתפו פעולה עם שודדי דרכים. תחת איומי נשק נאלצו למסור את כספם ומזונם לשודדים. היו מקרים שנשים צעירות נחטפו בדרך. רבים לא שרדו את המסע ונותרו מוטלים בצד הדרך.

ההולכים האמינו שכאשר יגיעו לסודן, הדרך לישראל תהיה קצרה ומהירה. הם לא ידעו שהנורא מכל עדיין מחכה להם במחנות הפליטים.

חולי ומוות במחנות

רעב וצמא במחנה בסודן (צילום באדיבות יוסי גודארד ודן ארזי)

מחנות הפליטים הוקמו בסודן על ידי הצלב האדום, ונאספו בהם פליטים שברחו מאתיופיה ומארצות אחרות. זה היה נתיב שאפשר ליהודים לצאת מאתיופיה, כאשר מדינת ישראל, באמצעות אנשי המוסד, מנסה לחלץ אותם מסודן ולהביאם בדרכים עקיפות לישראל.

המצב במחנות הפליטים היה איום ונורא. אלפי פליטים התקבצו בהם, אבל התשתיות לא יכלו לספק את כל הצרכים, ותנאי ההיגיינה היו גרועים. בני הקהילה נאלצו להסתיר את יהדותם מפחד השלטונות, משום שסודן ארץ מוסלמית עוינת. גם הפליטים האחרים לא תמיד קיבלו את בני ביתא ישראל.

מחלות רבות פגעו באנשי המחנות, רבים מהחולים מתו. במקרים רבים אנשים מקומיים לקחו לעצמם את שקי הקמח שהביא הצלב האדום, ובמקומם הניחו שקים עם קמח מקולקל מלא תולעים, דבר שגרם למחלות.

המוסד לא הצליח לחלץ את בני הקהילה במהירות הנדרשת, והשהייה במחנות ארכה חודשים במקרה הטוב, ושנים במקרה הגרוע.

יש המעריכים את מספר הנספים מקרב בני הקהילה בסודן ובדרך אליה בכ-4,000 נפש. קבורת המתים לא הייתה פשוטה, והותירה רגשי אשם אצל בני משפחותיהם, שחשו שיקיריהם לא הובאו לקבורה מכובדת. לעיתים נאלצו לקבור אותם בקבר אחים, או מתחת לאוהל. בכל העת הם נאלצו להסתיר את יהדותם, כאשר שכניהם בולשים אחריהם.

לימודים במקום חתונה

אסרסי הייתה בחורה צעירה בת 24, שרק סיימה את לימודיה בבית הספר לאחיות, כאשר יצאה למסע לסודן לבדה, ללא בני משפחתה. מאין שאבה את הכוחות והאומץ? את הביטחון ועוז הרוח? מיהי ומה מקור עוצמתה ונחישותה לעזור לאחרים, גם בתנאים הקשים ביותר, תוך שהיא מסכנת את חייה?

אסרסי נולדה בכפר גיינאה במחוז גונדר ב-1958, הבת הקטנה מבין עשרה ילדים. אביה גטו סהלו עבד בחקלאות ובפחחות והיה ראש הקהילה בכפר, שבו גרו 58 משפחות יהודיות. אימה פנטה סהלו הייתה אישה חזקה,

חברותית ונדיבה, שעודדה את אסרסי להיות עצמאית. אסרסי עזרה במטלות הבית מתוך רצון, ולא מתוך כפייה.

יונה בוגלה פתח בית ספר יהודי בכפר, ושני מורים באו ללמד. תלמידים עוד לא היו, משום שמשפחות רבות היססו לשלוח את ילדיהן ללמוד. יונה שכנע את גטו לשלוח לבית הספר גם את הבנות, ולא רק את הבנים. אביה של אסרסי, על אף שבעצמו לא ידע לקרוא וכתוב, ידע בעל פה את חמשת חומשי התורה, והבין היטב את חשיבותם של החינוך וההשכלה. יונה מינה אותו להיות אחראי על בית הספר.

אסרסי: "בגיל חמש אבי סידר לי בעל, כי כך נהוג היה בכפר. בינתיים, אחי הגדול למד בגונדר, וכשבא הביתה לימד אותי לקרוא ולכתוב וגם חשבון. כשנפתח בית הספר הייתי בת תשע. התחלתי ללמוד בו, ובשנה אחת קפצתי שתי כיתות, בזכות אחי. גם החתן שלי למד בבית הספר."

כך המשיכה ללמוד עד כיתה ד'. הגיע המועד לחתן אותה, אך אסרסי הקטנה סירבה בתוקף. 'אם תחתנו אותי עכשיו אני אתאבד, אני רוצה להמשיך ללמוד', הכריזה. הוריה שמעו לרצונה של בתם ונאלצו להפר את החוזה עם החתן.

על מנת להמשיך בלימודיה נדרשה לעבור לבית ספר נוצרי, שהיה מרוחק 15 קילומטר מהכפר. כל יום הלכה הלוך ושוב. אחרי כיתה ו' עברה ללמוד באזו, ישוב סמוך לגונדר. בגיל 21 סיימה את התיכון. אביה נפטר שנה קודם לכן.

"מאז שאני ילדה חלמתי להיות מורה", מספרת אסרסי. "נזכרתי איך לקחתי את אבי לבית החולים, ולא היו מוכנים לטפל בו, כי היה יהודי ועבר את גיל 70. נאלצתי להחזיר אותו לכפר, והוא נפטר בבית. הבנתי שבתור אחות אוכל להציל חיים."

כך התקבלה החלטתה ללמוד בבית הספר לאחיות בדברה תבור. לא היה קל להתקבל ללימודים. אלפי תלמידים מכל המחוז הגישו מועמדות, ורק 70 התקבלו, ביניהם אסרסי. מיותר לציין שהיא לא גילתה לאיש שהיא יהודייה, אחרת ודאי הייתה נדחית.

אסרסי: "ראיתי את המוות בעיניים, והבנתי שצריך לעשות הכל כדי להציל אנשים. לא משנה במי אני מטפלת, חשוב לעזור לכל אדם"

הלימודים לא היו קלים לה: "אני שונאת זריקות, שונאת לקחת כדורים, מפחדת מדם, אך החלטתי להתגבר. בהתחלה התעלפתי כמה פעמים כשראיתי דם, אחר כך התרגלתי."

יחד איתה למדו עוד כמה יהודים. "הכרנו אחד את השני, למדנו ביחד, עזרנו זה לזה, אך הסתרנו את המוצא שלנו."

הדרך המסוכנת לסודן

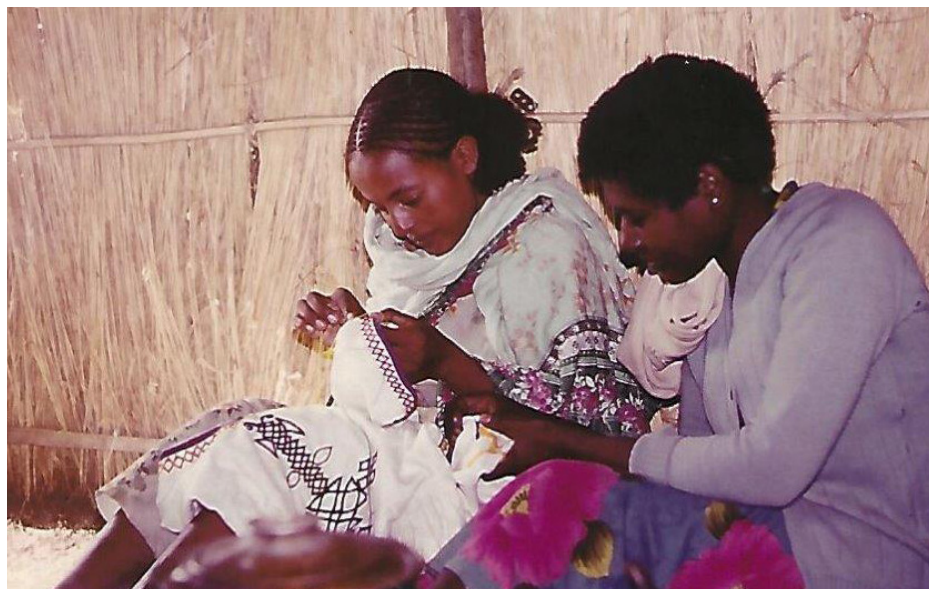
אחרי סיום לימודיה ב-1983, הוחלט לשלוח את אסרסי לחזית אסמרה, שם התנהלו קרבות בין המורדים האריתראים לצבא האתיופי. למזלה, אפשרו לה לנסוע להיפרד ממשפחתה, בטרם שליחתה לחזית.

"כשהגעתי לכפר הופתעתי לראות אנשים רבים שלא הכרתי מתכנסים מתחת לעץ. 'הדרך לירושלים נפתחה' – לחשו כולם. אחי הגדול טלהון ואימי אמרו לי: 'אל תלכי לאסמרה, תלכי לירושלים. אם תמותי בדרך לירושלים לפחות הנשמה שלך תגיע לגן עדן'."

כעבור כשבועיים לקח אותה אחיה לכפר הסמוך טואלה, שם התארגנה קבוצת יהודים לצאת למסע לסודן. איש מבני משפחתה לא הצטרף למסע, וגם לא אף אחד מהכפר שלה.

"ביקשו ממני להוריד את הבגדים היפים שלבשתי, ללבוש בגדים קרועים ולכסות את הפנים, כדי לא לבלוט ושלא יחטפו אותי. אחרי כשלושה שבועות יצאנו לארמאצ'והו קבוצה של 100 איש. שם חיכינו עוד חודש, הצטרפו עוד אנשים ויצאנו לדרך."

המסע, מספרת אסרסי, היה מתיש וקשה. רבים חלו ונפצעו בדרך, ונזקקו לעזרה רפואית. אסרסי לקחה עימה ציוד עזרה ראשונה בסיסי, וסייעה לכל מי שיכלה. היא זוכרת במיוחד אם צעירה בת 16, שהתקשתה לסחוב את התינוק שלה. אסרסי נשאה אותו במקומה חלק ניכר מהדרך.

אסרסי רוקמת במחנה בסודן. הכסף מיועד לתרופות

כעבור ארבעה שבועות הגיעה הקבוצה לגבול סודן והוקפה בידי חיילים סודנים. "ישבנו במעגל, אנחנו הנשים באמצע והגברים שומרים עלינו מסביב. החיילים ביקשו לקחת את אחת הנערות, ואנחנו כמובן התנגדנו. אמרנו להם שהם יכולים להרוג את כולנו, אך לא ניתן להם אף אחת.

"פחדתי מאוד, הצעתי לבחור צעיר, קרוב משפחה רחוק שלא היה נשוי, שנהיה כמו זוג, כדי שלא ייקחו אותי. בבוקר הובילו אותנו במשאית למחנה וואד אל-הילו. ירדתי עם הבחור, נרשמנו כזוג, קיבלנו אוהל והקייסים חיתנו אותנו".

מתעקשת לטפל בפלאשים

חודש אחרי שהגיעה למחנה אסרסי חלתה. בהגיעה למרפאה סירבו לטפל בה: "אם הגעת הנה ברגל סימן שאת לא מספיק חולה", נאמר לה. היא התיישבה בצד ובחנה את עבודת המרפאה.

"ראיתי שיש אנשים שמטפלים בהם, ואחרים מזניחים בצד. הרופא האמריקאי כמובן לא יכול היה לדעת מי יהודי. הוא גם לא יכול היה לדבר עם החולים, כי לא ידע את שפתם. אמרתי לעצמי: זה לא צריך להיות ככה, כל אחד צריך לקבל טיפול".

אחרי שהתאוששה ממחלתה, שבה אסרסי למרפאה וביקשה להתנדב כאחות. חברי הצוות מאריתראה התלבטו אם לקבל אותה, משום שהיא אמהרית. היא פנתה אל הרופא באנגלית, והוא הסכים לקבלה.

אסרסי עם רופא אנגלי במחנה בסודן

אחרי בערך חודש וחצי כמתנדבת, הרופא זימן אותה למשרדו ואמר: "את עושה עבודה נהדרת, אני רוצה שתצטרפי לצוות שלנו. אבקש מאמנדה האחות המוסמכת שבאה מאנגליה לבחון אותך בהקדם".

אסרסי עברה את המבחן בהצלחה והפכה לחלק מצוות המרפאה. יחד איתה עברו את המבחן עוד מספר בחורים יהודים שהיו במחנה, אך הם לא רצו לעבוד במרפאה.

אסרסי בתקופת לימודיה בבית הספר לאחיות

במהלך עבודתה ראתה מקרוב עד כמה קשה לפליטי יהודי לזכות בטיפול רפואי. "כל בוקר חילקתי פתקים לפי התור, ללא קשר לדת או מוצא. מי שמצבו קשה במיוחד לא חיכה בתור. אנשי הצוות האחרים כעסו עלי, ושאלו למה אני מתעקשת לטפל בפלאשים".

מלבד הפעילות הרפואית, הייתה אסרסי אחראית גם על הכנת האוכל. שני עוזריה סייעו לה בהכנת דייסה לתינוקות ולפעוטות שסבלו מתת תזונה.

כאשר הבינה שבני הקהילה היהודית אינם מקבלים את התרופות שהם נזקקים להן, משום שאין להם כסף לקנות אותן, הגישה בקשה לעבוד גם בבית המרקחת. "כך יכולתי לתת תרופות חינם לבני הקהילה שלא היה להם כסף. כשהיו עוד אנשי צוות בבית המרקחת קניתי את התרופות מכספי, כדי שלא יידעו מה אני עושה. אם היו תופסים אותי נותנת בחינם תרופות היו אוסרים אותי כגנבת, ואולי אפילו הורגים אותי".

"לא האמנו שנשרוד"

תמיר תקבה ארקה שהה במחנה הפליטים אום רקובה, מדרום למחנה של אסרסי. לעיתים נהג לנסוע במשאית לבקר במחנה וואד אל-הילו.

הוא מספר: "אצלנו במחנה יום יום מתו הרבה מבני הקהילה - תינוקות, ילדים ומבוגרים. הם מתו בעיקר בגלל מחלות והיעדר טיפול רפואי. כל יום היינו קוברים אחדים מבני הקהילה, יום אחד קברנו 18 אנשים. היו ימים שלא הספקנו לאכול, כי היו כל כך הרבה מתים לקבור. לא האמנו שנשרוד ונצא בחיים מהמחנה".

על פעילות המרפאה במחנה שלו למד מקרוב ביום שבו הדוד שלו חלה. "כשבאתי לבקר אותו במרפאה, ראיתי ששמו אותו בחוץ בין גופות המתים. ניגשתי אליו, ראיתי שהוא חי, צעקתי ורק אז הכניסו אותו לקבלת טיפול. יום יום הייתי בא למרפאה, דואג לו ומביא לו אוכל. מה שנשאר נתתי לשני בחורים צעירים מהקהילה ששכבו במרפאה גם הם, ואיש לא טיפל בהם".

בביקוריו במחנה וואד אל-הילו הופתע לגלות ששם שיעור התמותה נמוך בהרבה, ורבים מהחולים מתאוששים ומבריאים. "שמעתי שיש אחות

יהודייה במרפאה של הצלב האדום, שעוזרת לחולים ומצילה המון אנשים. ראיתי איך היא טיפלה בבני הקהילה, עם כל הלב. אישה מלומדת, שאוהבת לעזור לאנשים. מגיע לה כל הכבוד והתודה על מה שעשתה בסודן, בתנאים כל כך קשים ומסוכנים. יש לה לב גדול, היא אישה גדולה".

"בזכותה כולנו חיים"

סיפורי ההצלה שאנו חושפים כאן הם רק בודדים מתוך רבים. שרה אדרג'וו ממעלה אדומים, למשל, מספרת כיצד אסרסי הצילה אותה ואת התינוק שלה.

"הגענו לסודן עם ארבעה ילדים, וילדתי את החמישי במחנה. הייתי חולה וחלשה, לא היה לי חלב להניק. גם התינוק היה חולה בסכנת חיים. הציעו לי ללכת למרפאה, כי שם מקבלים טיפול טוב. אסרסי טיפלה בי במסירות רבה. היא לקחה אותי לרופא, נתנה לי תרופות, לימדה אותי איך להכין לתינוק אוכל מאבקת חלב. בלי הטיפול שלה התינוק לא היה בחיים, וגם לא אני".

אסרסי נזכרת במקרה: "הגיעה אלי אישה רזה כמו מקל, חלשה כל כך שהיא לא יכלה ללכת. אמרו לי שזאת אשתו של בן דודי. לא האמנתי, כי לא זיהיתי אותה. בכפר היא הייתה אישה בריאה וחזקה, ואילו כאן שבר כלי. לקחתי אותה לרופא וטיפלנו בה וגם בתינוק שלה, שסבל מתת תזונה. אני שמחה שהיא הגיעה לישראל עם כל המשפחה. הבת שלה, שהייתה בת שבע בסודן, היא היום שופטת בישראל".

יאסו: "אני מרגיש חובה

לספר את הסיפור שלה,

כי חשוב שהחברה

הישראלית תדע שגם לנו

יש גיבורים, גם לנו יש

עבר, וגם לנו יש סיפור"

דגה מגוס גדלה באותו כפר של אסרסי, והגיעה גם היא לאותו מחנה פליטים בסודן. בתה חלתה, ואסרסי שמעה על כך וחיפשה אותה במחנה.

"היא באה אלי באמצע הלילה", נזכרת דגה. "היא חיבקה אותי, שאלה מה קרה וביקשה ממני לבוא למחרת למרפאה. היא דאגה שרופא יבדוק את בתי ויטפל בה, ואחר כך האכילה אותה בדייסה ומרק. ונתנה לי סיר מלא אוכל לכל המשפחה".

דגה שבה מדי יום למרפאה, עד שבתה החלימה. "אסרסי הצילה את הילדה שלי, ואני בחיים לא אשכח אותה. הרבה אנשים חייבים לה את חייהם, ובזכותה כולנו חיים היום פה בישראל. חיפשתי אותה הרבה השנים כדי להודות לה, עד שמצאתי אותה".

מחלקת כספי סיוע

בימים עבדה אסרסי כאחות במחנה הפליטים, ובלילות רקמה שמלות ומכרה אותן. בכסף שהשתכרה המשיכה לסייע לבני הקהילה לקנות תרופות.

יום אחד הגיע למחנה הנרי גולד, נציג הצלב האדום מקנדה וממייסדי הארגון ההומניטרי CPAR. אסרסי: "הוא ביקש שאכנס לג'יפ שלו ושאל אותי אם אני פלאשה. לא נתתי בו אמון, אז הכחשתי. אחר כך שמעתי שהוא יהודי ואפשר לסמוך עליו, אז סיפרתי לו שגם אני יהודייה. הוא ביקש ממני לחלק כסף לבני הקהילה במחנה, ואמר שהוא סומך עליי שאני ישרה ואחראית ולא אקח את הכסף לעצמי".

כך קיבלה אסרסי תפקיד חשוב נוסף – חלוקת כספי סיוע למשפחות יהודיות. כל משפחה קיבלה סיוע לפי מספר הילדים ומצבם. אנשים שלא היו זכאים לסיוע כעסו על אסרסי, ואיימו עליה שילשינו עליה לסודנים ויגרמו למאסרה. "נאלצתי להפסיק להעביר את הכסף, והמשכתי רק לעבוד במרפאה".

אסרסי סירבה לעזוב את משמרתה עד שאחרון בני הקהילה יצא מהמחנה לישראל. גם כשהייתה בהריון מתקדם המשיכה לעבוד במרפאה ללא לאות בהצלת חיים. גולד הבטיח שיסייע לה בבוא היום לעזוב את סודן, אבל כשהתגלה שהוא יהודי, הוא נאלץ לעזוב מייד.

אנשי המוסד דאגו שאסרסי ובעלה יובאו לחרטום. פעילים מבני הקהילה בשירות המוסד ביקשו לוודא שהם אומנם יהודים, ולא נוצרים מתחזים שמבקשים להימלט מסודן. "הכניסו אותי לחדר חשון ושאלו אותי: איך אנחנו יכולים לדעת שאת יהודייה? עניתי: שמע ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד. ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם. די, אמר האיש, אני מבין שאת מהפלאשה".

המסמכים של אסרסי ובעלה הועברו לשגרירות קנדה. היא ביקשה להגיע לישראל, אבל הוסבר לה שהדבר כבר אינו אפשרי. אסרסי ילדה בבית החולים בחרטום, וכעבור כחודש, במאי 1985, הגיעה עם משפחתה לקנדה.

לבנות חיים חדשים

חברי הקהילה היהודית בוויניפג שבקנדה אימצו לחיקם את המשפחה הצעירה, שהגיעה מהמקום הקשה ביותר שאפשר לדמיין. אסרסי שכרה דירה, למדה אנגלית והחלה לבנות מחדש את חייה. בני הזוג התגרשו, והיא גידלה את בתה בעצמה.

היא אפילו החלה ללמוד רפואה באוניברסיטה, וחלמה להיות רופאה, אבל מצבם הקשה של יהודי אתיופיה לא הרפה ממנה גם בקנדה הרחוקה. שניים מאחיה, שהיו פעילי עלייה בגונדר, נאסרו על ידי השלטונות עקב פעילותם הציונית. אסרסי

נאלצה להפסיק את לימודיה ולצאת לעבוד, כדי שתוכל לסייע כספית למשפחותיהם. לאחיה הוויה היו 7 ילדים, ולאחיה טלהון 11 ילדים.

היא התקבלה לעבודה בבית חולים מקומי כאחות במשמרת לילה, ובימים עבדה כמזכירה. במקביל סייעה בגיוס תרומות למען יהודי אתיופיה.

אחרי מאמץ שנמשך חמש שנים, הצליחה להביא את אימה מאתיופיה לקנדה. בהמשך האם עלתה לישראל, שני האחים שוחררו מהכלא האתיופי בסיוע המוסד, עלו לישראל והוכרו כאסירי ציון. כעבור שנה, ב-1992, גם אסרסי עלתה לישראל, יחד עם בתה.

האח טלהון, שהיה אסיר ציון

פה בישראל פגשה אסרסי את ברוך גרמאי, שאותו הכירה עוד באתיופיה. השניים נישאו, הקימו משפחה ומתגוררים בירושלים. אסרסי ממשיכה לעבוד כאחות מעשית.

"אם הייתי מגיעה לישראל בגיל צעיר יותר, הייתי לומדת רפואה. זה היה החלום שלי", היא אומרת. "אנחנו חיים במדינה שבה אפשר להגשים חלומות. כל אחד צריך ללמוד מה שמעניין אותו ומתאים לו".

הוויה, אח של אסרסי. פעיל עלייה ואסיר ציון

היא נותרה אישה אופטימית ומלאת מרץ, מביטה על החיים בתקווה, מאושרת שהיא בארץ. "ראיתי את המוות בעיניים, והבנתי שצריך לעשות הכל כדי להציל אנשים", היא אומרת. "לא משנה במי אני מטפלת, חשוב לעזור לכל אדם שזקוק לעזרה".

אסרסי מספרת שמדי פעם היא פוגשת בישראל אנשים שהיא סייעה להם בעבר. שנים רבות חלפו מאז, אבל רבים מהם זוכרים את האחות הצעירה מהמחנה הנורא בסודן. "הם אומרים לי: 'את הצלת אותי, מנשקים אותי ומחבקים אותי. מאוד מרגש אותי לשמוע את זה, אבל האמת שלא אני הצלתי אותם. אולי עזרתי, אבל אלוהים הוא זה שהציל אותם'".

פורצות דרך חדשה

סיפוריהן של 11 נשים משפיעות, שמחוללות שינוי
משמעותי בכל תחומי החיים בחברה הישראלית

מוזיקה: אסתר רדא

מוזיקאית ללא גבולות

אסתר רדא לא אוהבת להגדיר את הסגנון המוזיקלי שלה. מבקרי המוזיקה אומרים שהיא משלבת נשמה, פאנק וגרוב אתיופיי. "אני תופסת אמנות כדבר שאין לו גבולות, וברגע שמכניסים משהו להגדרה זה מצמצם אותו. המוזיקה שלי היא מין ערבוב כזה, קצת כמוני".

רדא נולדה בקרית ארבע ב-1985, שנה לאחר עליית הוריה. היא החלה את דרכה כילדה בלהקת שבא של שלמה גרוניך, ומאז כמעט לא יורדת מהבמה. היא שירתה בלהקה צבאית, הופיעה במספר סדרות טלוויזיה, ובשנים האחרונות כבשה את העולם עם להקתה במופעים רבים באירופה ובצפון אמריקה.

את שיריה היא מבצעת באנגלית, בעברית ובאמהרית. "מרגש אותי במיוחד כשאמא שלי בקהל. אני הכי גאה שהיא רואה איך הבת שלה מעוררת קהל גדול לרקוד לצלילי מוזיקה אתיופית".

מבלי שהתכוונה לכך, רבים רואים בה דמות ייצוגית. "אני מרגישה ששמו עלי את תפקיד השגרירה, למרות שבסך הכל רציתי לעשות את האמנות שלי".

בימים אלה היא עובדת על אלבום חדש, פעם ראשונה כולו בעברית. "כנראה שעד היום היה לי יותר קל להיחשף באנגלית. אחרי 600 הופעות בחו"ל, היתה לי מחשבה שאם אני רוצה לאחד ולעורר אהבה בעולם, גם למדינה שלנו לא יזיק קצת מזה".

מסר לנשים בישראל: "אנחנו נמצאים בתקופה מדהימה של התעוררות. פתאום הנשים מרגישות בטוחות יותר, והגברים מבינים שאנחנו שוות. חייבים להמשיך להתקדם".

צילום: אוהד רומנו

אקטיביזם חברתי: שולה מולא לא לפחד לפרק מוסכמות

כבר יותר מ-20 שנה ששולה מולא היא אחד הקולות הבולטים בקרב הפעילים החברתיים בישראל, שקוראת למאבק בגזענות וליצירת חברה שוויונית וצודקת יותר.

מולא היתה בעבר מנכ"לית האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה, וכיום משמשת יו"ר האגודה. היא מורה ומחנכת, ועובדת במרכז לטכנולוגיה חינוכית במחלקה לאזרחות וחיים משותפים ובמכון אבני ראשה להכשרת מנהיגות בית ספרית.

היא נולדה באתיופיה ועלתה לישראל ב-1984. יש לה תואר שני מבית הספר לחינוך של האוניברסיטה העברית, היא בוגרת בית הספר למנהיגות חינוכית במכון מנדל, ובימים אלה מסיימת דוקטורט בתקשורת באוניברסיטת בן גוריון. המחקר שלה עוסק בהשפעת התקשורת על קבוצות אקטיביסטיות של יוצאי אתיופיה.

לדבריה, חוסר השוויון במערכת החינוך מעמיק. "ההשכלה משתפרת, אבל הפערים גדלים. המסגרות הפרטיות צומחות, והן ממיינות ומדירות. מי שיכול דואג בעצמו לילדים שלו, וזה משאיר מאחור את מי שלא יכול. אין מנגנון שדואג לטוב משותף".

הדרך לתיקון חברתי, לתפיסתה, היא יצירת ברית בין כל חלקי האוכלוסייה. "הקבוצות המודרות צריכות להוביל דרך משותפת, הרי כולנו רוצים להרגיש שייכים למה שקורה פה. המאבקים המפוצלים לא פועלים לטובתנו. אני לא יכולה לרצות טוב בשבילי, מבלי להתאמץ בו בזמן שיהיה טוב גם לאחרים. הגיע הזמן להחליף את השיח, וחיוןך הוא הדרך לעשות את זה".

מסר לנשים בישראל: "לא לפחד לפרק מוסכמות, ולא לקבל דברים כמובנים מאלהם".

טלוויזיה וקולנוע: עלמוורק דוידיאן יצירה ששוברת מחיצות

עלמוורק דוידיאן היא תסריטאית ובמאית קולנוע ישראלית. סרטיה זכו בפרסים בינלאומיים והוקרנו בפסטיבלים מובילים בארץ ובעולם.

היא נולדה ב-1980 בכפר אוואש, סמוך לאדיס אבבה, ועלתה לישראל בגיל 11. בנעוריה למדה במגמת קולנוע בכפר הירוק, ולאחר מכן במחלקת קולנוע ואנימציה במכללת תל חי ובבית הספר לקולנוע וטלוויזיה סם שפיגל בירושלים.

רבים מסרטיה עוסקים בחוויות של נשים עולות מאתיופיה. "החיים שלי מהווים השראה, אבל זו לא אוטוביוגרפיה ולא מעניין אותי להיות היסטוריונית. אני מוסיפה תובנות ותחושות, ומכל אלה יוצרת סיפור חדש".

עד כה ביימה שישה סרטים קצרים וסרט ביכורים באורך מלא, "עץ תאנה", שצולם באתיופיה וזכה בפרס אופיר לצילום הטוב ביותר ב-2018 ובפרס הסרט הטוב ביותר שביימה אישה בפסטיבל הסרטים הבינלאומי בטורונטו.

"הצילום באתיופיה היה אתגר עצום מכל הבחינות – הפקה בינלאומית בצד אתגר אישי, לחזור למקום שנולדתי בו. זו היתה חוויה מדהימה, שלא הייתי מוותרת עליה בשום אופן".

היא מתגוררת כיום בשריגים עם בן זוגה ושלושת ילדיהם. הדרך לשילוב בין אימהות, יצירה וקריירה, לדבריה: "פשוט לעבוד. וכמובן שצריך שיתוף פעולה בבית. אנחנו חיים ביחד ויוצרים ביחד".

מסר לנשים בישראל: "כנשים יש לנו יכולת לעשות חיבור בין הראש ללב. אנחנו צריכות לחיות, לפעול וליצור בנאמנות הכי גבוהה לצו הפנימי שלנו. כך גם אם נטעה, נדע שזאת הטעות שלנו".

תקשורת: ציונה דסטה נגה מראה מול פני החברה

ציונה דסטה נגה היא עיתונאית בחברת החדשות, תחקירנית ומגישת טלוויזיה. במהלך עבודתה חשפה מקרים רבים של גזענות כלפי קבוצות מיעוט בחברה הישראלית, ובפרט כלפי יוצאי אתיופיה.

היא נולדה בשנת 1983 במחנה פליטים בסודן, ובגיל חודש עלתה לישראל עם משפחתה. יש לה תואר בתקשורת ומדעי המדינה מטעם אוניברסיטת בר אילן. נשואה ואם לילד, מתגוררת בתל אביב.

את התקשורת היא רואה ככלי לשינוי המציאות: "תפקידנו להשפיע - לשנות תפיסות, לעזור לחלשים. חשוב לי להציב מראה לחברה, להציג איך אנשים פרטיים, וגם הממסד, נוהגים לעיתים בגזענות".

לשאלה מדוע יוצאי אתיופיה מוצגים בתקשורת בעיקר בהקשרים שליליים, היא משיבה: "חלום חיי שנראיין יוצאי אתיופיה פשוט כאנשי מקצוע. למה שכלכלן ממוצא אתיופי לא ידבר על נפילת הבורסה, בלי להתייחס לשאלה היכן הוא או הוריו נולדו? התהליך התחיל, אבל קורה לאט מדי. גם אנחנו, יוצאי אתיופיה, צריכים להחליף דיסקט בשביל לזרז את העניינים".

היא מאמינה שהנוכחות של יוצאי אתיופיה בתקשורת מהווה כלי לשינוי התודעה: "זו דרך לשבור סטיגמות ולשנות את הגישה של החברה הכללית, וגם לעורר הזדהות בקרב צעירים מהקהילה ולעודד אותם ללכת בעקבות החלומות שלהם. התגובות שאני מקבלת נותנות לי כוח להמשיך, מתוך ביטחון שאצליח לשנות את העולם".

מסר לנשים בישראל: "אמונה פנימית היא המפתח. תאמינו בעצמכן, כי אתן יכולות הכל".

מדע ורפואה: ד"ר הדס מלדה-מצרי העיקר הבריאות

ד"ר הדס מלדה-מצרי היא רופאה מתמחה ברפואת משפחה בבית החולים סורוקה. משמשת כמנהלת הפורום לקידום בריאות יוצאי אתיופיה, וחברה בוועדת המעקב לקידום בריאות יוצאי אתיופיה.

היא נולדה באתיופיה ב-1984 בכפר מרבה ועלתה לישראל ב-1988. גדלה והתחנכה בבאר שבע, היתה עתודאית בלימודי רפואה ושירתה בצה"ל כקצינת רפואה בחיל האוויר.

לעיתים היא מרצה בהתנדבות בבתי ספר, מתוך רצון לעזור בילדים השראה. "כבר בתור ילדה חלמתי להיות רופאה", היא נזכרת. "הייתי חולה מאוד במחנה הפליטים בסודן, וכשהגענו ארצה עברתי שיקום. אמא שלי מספרת שהייתי מרותקת לעבודת הרופאים".

היא מודה שהיא מרגישה קצת לא בנוח עם ההגדרה פורצת דרך. "בעבר התקשיתי להבין את ההתלהבות מההצלחות שלי. היום אני מבינה שמה שאני עושה נותן מוטיבציה לחברים מהקהילה, ומשכנע את מקבלי החלטות שהדבר אפשרי. תמיד ידעתי שאני חייבת להצטיין, כי יש אנשים ששואלים את עצמם איך הגעתי לאן שהגעתי".

היא נחשפת בעבודתה לא פעם לפערים בתחום הבריאות. "יש עלייה משמעותית בתחלואה בקהילה, בין היתר מסוכרת, השמנת יתר ומחלות כרוניות שלא היו באתיופיה. ישנם פערי תרבות, קשיי שפה ובעיות עם הממסד. תחום הרב תרבותיות מתקדם באופן איטי מאוד. חבל שיש כל כך מעט רופאים אקטיביסטים".

מסר לנשים בישראל: יש לנו את הקול המיוחד שלנו, שעושה אותנו שונות מגברים. העולם צמא לשמוע את הקול הזה".

המגזר הציבורי: בליינש זבדיה השגרירה שלנו בעולם

ספק רב אם כאשר נולדה בליינש זבדיה בכפר קטן באתיופיה, מישוהו דמיין שיבוא יום והיא תחזור לשם כשגרירת ישראל. "זו גאווה גדולה לייצג את המדינה", היא אומרת.

בליינש נולדה בשנת 1967 באמבובר. אביה היה קס הקסים גטה זבדיה, והיא גדלה בבית ציוני עם קשר עמוק ליהדות. ב-1984, אחרי שסיימה את לימודי התיכון באדיס אבבה, הגיעה לישראל בתור סטודנטית.

היא סיימה לימודי תואר ראשון ביחסים בינלאומיים ותואר שני באנתרופולוגיה ולימודי אפריקה, התקבלה לקורס צוערים של משרד החוץ ומילאה שורת תפקידים דיפלומטיים. כאשר התפנתה משרת השגריר באתיופיה הגישה מועמדות והתקבלה.

"לא נבחרתי בגלל צבע העור שלי, אלא בגלל האישיות וההכשרה. זה החינוך שקיבלתי בבית - אם מתאמצים, מצליחים. שברתי את תקרת הזכוכית בכוחות עצמי, ומעולם לא ביקשתי לעצמי שום הנחות".

היא שימשה שגרירה באתיופיה בין השנים 2012 ל-2017, ובתקופה זו פעלה לקידום שיתופי פעולה כלכליים, חקלאיים ורפואיים. לפני כשנתיים שבה ארצה, יחד עם בעלה ושלושת ילדיהם.

על הקשיים הרבים שהתמודדה עימם היא אומרת: "הייתי ילדה שרצה בלי נעליים בשדות, אבל התגברתי על כל המחסומים. במשך השנים התפרנסתי מעבודות כפיים. אם מישוהו אמר עלי 'כושית', התעלמתי והמשכתי קדימה. הוא זה שצריך להתבייש, לא אני".

מסר לנשים בישראל: "כולנו צריכות לעבוד קשה ביחד, כדי שנוכל להצליח".

המגזר השלישי: סיגל קנטופסקי בלי טובות בבקשה

"מעסיקים שקולטים עובדים דרכנו לא עושים את זה רק מתוך טוב לב", אומרת סיגל קנטופסקי, מנכ"לית ארגון "עולים ביחד". "הם מקבלים עובדים מצוינים, שמוכיחים את עצמם מדי יום. אנחנו לא מבקשים טובות, אלא הזדמנות שווה". היא מדגישה שהמטרה היא שינוי עמדות בחברה הישראלית ביחס ליוצאי אתיופיה, והאמצעי הוא שילוב אקדמאים מצטיינים מהקהילה בשוק העבודה.

קנטופסקי נולדה באתיופיה ב-1976 בכפר מרבה במחוז גונדר ועלתה לישראל ב-1983 דרך סודן. היא בעלת תואר ראשון ביחסים בין לאומיים מהאוניברסיטה העברית ותואר שני ביישוב וניהול סכסוכים מאוניברסיטת תל אביב. היא נשואה, אם לארבעה ומתגוררת ביישוב צופים.

לשאלה מהם האתגרים הניצבים בפני אקדמאים יוצאי אתיופיה, היא משיבה: "לב הבעיה הוא התפיסות המוטעות של המעסיקים הפוטנציאליים. קושי נוסף הוא מחסור בקשרים אישיים ומקצועיים של המועמדים. אבא שלהם לא עושה מילואים עם המנכ"ל".

הארגון מקיים סדנאות למציאת עבודה, קורסים באנגלית ותכניות לפיתוח יזמות, עידוד המצוינות, הדרכת חיילים, תכנון קריירה והכנה לפסיכומטרי. רשת של מאות מעסיקים מסייעים באיתור משרות מתאימות.

למרות שיש עוד דרך ארוכה עד השוויון המלא, היא בהחלט מצביעה על מגמה חיובית. "מצבם של צעירי הקהילה טוב מזה של הוריהם, ואצל הילדים המצב יהיה עוד יותר טוב", היא מסכמת באופטימיות.

מסר לנשים בישראל: "התקדמנו וזכינו בהישגים מצוינים, אבל יש עוד דברים שצריך לעבוד עליהם".

תיאטרון ומשחק: מסקי שיברו לא מפחדת מעבודה קשה

מסקי שיברו היא שחקנית, זמרת, במאית ומנהלת סטודיו למשחק. נולדה ב-1967 באדיס אבבה. אביה היה רופא ואימה אחות – חרות טקלה. כבר בצעירותה שאפה להיות שחקנית, והצטרפה ללהקת נוער שפעלה באדיס.

היא עלתה לישראל ב-1985 יחד עם אחותה, לאחר שקיבלה מלגה ללימודי מחשבים. בהמשך למדה בסטודיו למשחק של ניסן נתיב.

בין תפקידיה הבולטים בטלוויזיה: ארץ קטנה – איש גדול, זינזאנה, השכונה, רחוב סומסום, סבא טוביה, בתולות וכמובן הקומדיה נבסו. בקולנוע השתתפה בסרטים תחיה ותהיה וסימה וקנין מכשפה. בתיאטרון הופיעה בין היתר בהצגות ילדת הקשת בענן, שירת הנחמדים, לאישה, ליזיסטרטה והחתונה של אדיס.

במשך השנים זכתה בפרסים שונים, כולל שחקנית השנה מטעם עיריית תל אביב ב-2007, כלת פרס השר לקליטת העלייה ליוצרים עולים ב-2009 ופרס ראשון בתיאטרונטו לילדים ב-2009. במקביל לקריירה המקצועית, התנדבה בארגון טבקה לשמירה על זכויותיהם של יוצאי אתיופיה.

בבית הספר למשחק שלה היא מרבה לעבוד עם קבוצות נוער. "צריך לסמוך על בני הנוער ולהאמין ביכולתם", היא אומרת. "כשמראים לדור הצעיר את ההצלחות, הם מבינים שיש לאן לשאוף. אני לא שוכחת שגם אני הצלחתי בזכות אנשים שעזרו לי להתקדם".

על הדעות הקדומות בחברה היא אומרת: "אם מישהו מתייחס אלי בגזענות, חבל לי עליו, לא על עצמי".

מסר לנשים בישראל: "אם אנחנו רוצות לעשות שינוי, אנחנו צריכות להיות השינוי".

אקדמיה: ד"ר ווביט וורקו מנגיסטו להכיר את האחר

ד"ר ווביט וורקו מנגיסטו היא אשת אקדמיה וחינוך, סופרת ומרצה, המפקחת הארצית במשרד החינוך על קידום נוער.

היא נולדה באתיופיה בכפר גולטוש בשנת 1974, ועלתה לישראל בגיל 10, לאחר מסע רגלי לסודן. בעלת תואר ראשון בחינוך בלתי פורמלי, תואר שני במינהל חינוכי מאוניברסיטת בר אילן ודוקטורט בפילוסופיה מהאוניברסיטה העברית. נשואה ואם לשתי בנות, מתגוררת בנס ציונה.

היא בוגרת בית ספר מנדל למנהיגות ומרצה בבית הספר לחינוך באוניברסיטה העברית ובחוג לחינוך בלתי פורמלי במכללת דוד ילין. מחקריה עוסקים בהיבטים שונים הנוגעים לנוער מהגר. נושא המחקר שלה לדוקטורט היה הקשר בין זהות אתנית, אפליה ונשירה ממערכת החינוך.

בשנת 2013 זכתה בפרס מתנאל בחינוך מטעם מכון ון-ליר על עשייה חינוכית ייחודית. בשנים האחרונות פרסמה שני ספרים, העוסקים בהיבטים שונים הנוגעים בקהילת יהודי אתיופיה: "אלמז פוסעת בשבילי ילדותה" ו"פצע פתוח".

"תפקידנו במערכת החינוך להכיר ולשלב את התרבות של העולים, על מנת ליצור גשר בין עבר, הווה ועתיד טוב יותר", היא מסבירה. "אם נקבל את השוני בינינו ונעשה מאמץ להכיר את האחר, נוכל להתקרב זה לזה. רק על ידי חינוך אפשר לשנות דעות קדומות".

מסר לנשים בישראל: "לא להרים ידיים, ולא לוותר על החלומות. זה חשוב לנו, לילדינו ולחברה כולה. החלומות הם חזון עם תקווה לעתיד, כמו נבואה שמגשימה את עצמה".

צבא וביטחון: רס"ן ירוסלם שיגוט על צבא וערכים

רס"ן ירוסלם שיגוט היא ראש מדור חינוך של זרוע יבשה ואגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה בצה"ל. בעבר הייתה ראש מדור הסברה בחיל החינוך והנוער וקצינת קידום אוכלוסיות בחיל הים. היא נבחרה להדליק משואה בשנת העצמאות ה-69, כהוקרה על יוזמות שהיא מובילה לגישור על פערים, וזכתה גם בפרס הרמטכ"ל על פעילותה החברתית.

ירוסלם בת ה-32 עלתה ארצה ב-1991 עם אמה וחמשת אחיה. אביה נפטר באתיופיה כשהייתה בת 4. היא גדלה והתחנכה באשקלון, וחיה כיום ברעננה עם בעלה.

היא רואה את צה"ל כמקפצה לצעירים לחייהם העתידיים. "פוגשים בצבא את כלל החברה הישראלית ומקבלים כלים משמעותיים להתמודדות עם קשיים, בניית ערכים, השתלבות טובה והצלחה בחיים".

היא מציינת ש"העבודה בצבא חשובה ומספקת, ואני משקיעה בה שעות ארוכות, אבל תמיד הרגשתי שאני צריכה עוד משהו בשביל הנפש. הפעילות ההתנדבותית ממלאת אותי".

כשמבקשים ממנה למנות כמה מהפרויקטים ההתנדבותיים שקרובים לליבה במיוחד, מקבלים רשימה ארוכה של פעילויות מרשימות, שכל אחת מהן הייתה יכולה לקיים עמותות רבות: חלוקת סלי מזון לנזקקים, ליווי משפחות מול הרשויות, תמיכה בנערות בסיכון, איסוף תיקים עבור תלמידים ממשפחות קשות יום, התנדבות עם קשישים ועוד ועוד.

מסר לנשים בישראל: "אפשר להספיק הכל - ללמוד, לעבוד, להיות עם המשפחה, להתנדב. האתגר הוא לעשות את כל זה בלי לאבד את עצמך".

יזמות קהילתית: יובי תשומה-כץ הרמוניה בין האדם לסביבה

בעידן שבו נהוג לשפוט הצלחה במדדים הישגיים, יובי תשומה-כץ משמיעה קול ייחודי של יזמית קהילתית, המתמקדת בקשר שבין האדם לסביבתו. "חלש או חזק, מתקדם או מיושן – אלו רק נקודות מבט", היא אומרת. "הטבע מלמד אותנו שיש מערכות יחסים שבהן יצורים שונים פועלים ביחד, כי זה טוב לשניהם".

היא הייתה בין מייסדי עמותת הגרעינים הקהילתיים "חברים בטבע" ומשמשת כיום יו"ר העמותה. ביום העצמאות ב-2011 נבחרה להדליק משואה, ואף קיבלה את פרס ראש הממשלה ליזמות וחדשנות ואת פרס מתנאל למנהיגות פורצת דרך. היא בת 41 ("נראה"), עלתה לישראל ב-1984, גרה בגדרה, נשואה עם 4 ילדים.

על פי תפיסתה, הנגשת התרבות האתיופית תביא עימה רווח עצום לחברה הישראלית כולה. במטרה לקדם גישה זו, עמותת "חברים בטבע" מפעילה תכניות שונות, כגון גינות קהילתיות וסדנאות בישול אתיופי מסורתי.

האתגר, לדבריה, כפול: "צריך לייצר בחברה הכללית את ההבנה שהתרבות האתיופית חיונית. ולא פחות מכך, לשכנע את מבוגרי הקהילה שהידע שלהם רלבנטי, אחרי שיותר מ-30 שנה מסבירים להם שהוא לא".

את מצבה של החברה הישראלית היא מדמה לגינת ירק: "אם כל אחד יחשוב רק על הערוגה הפרטית שלו, כל הגינה לא תתקיים".

מסר לנשים בישראל: "אנחנו הנשים יודעות לשמור על חוכמה יסודית של פעם. להיות רלבנטית לא אומר לשכוח מאיפה באת".

המלכה שהחריבה את ממלכת אקסום

כיתוב: שדה יהודית, סמוך לאקסום. צילום: אנדרו

יהודית היא מלכה חצי-אגדית, המזוהה כמלכת ביתא ישראל, שהחריבה חלקים נרחבים בממלכת אקסום באמצע המאה ה-10. באותה תקופה הממלכה האקסומית סבלה מחולשה פנימית ומבידוד הולך וגובר, עקב כיבושי המוסלמים. כאשר מלך אקסום יצא למסע כיבושים באזורי דמביה וסמין, אזורים יהודיים, החליטו היהודים להתקומם.

לפי החכם אבא אורי, יהודית הייתה בתו של המלך גדעון הרביעי, ולקחה על עצמה להוביל את עמה, לאחר שאביה נפל בקרב. על פי מקורות אחרים היא הייתה בת שבט האגאוו או בת לאחד השבטים הפגאנים. יהודית נודעה גם בשמות אֶשְׁתּוֹ, אסתר, חווה ו-תִּרְדָּא גּוֹבֶז (מי שמיטיב לתת עזרה), על שם קריאת הקרב של הלוחמים.

הסיפורים על כיבושיה רבים, מופלאים ולעיתים מחרידים. חייליה עברו באזורים הנוצריים והשאיירו אחריהם הרס רב, במיוחד בעיר הבירה אקסום ובכנסיותיה ובמנזר דבר דמו, שם הסתתרו יורשי המלך.

יהודית כרתה ברית עם שבט האגאוו, והמשיכה וכבשה גם את חבל תיגראיי. בדרכה שרפה כנסיות, הוציאה להורג אנשי דת והשמידה כל סממן נוצרי. את שרידי ההרס ניתן לראות עד היום, באתרים שהיא החריבה על פי המסורת. לאחר שהרגה את מלך אקסום (על פי גרסאות אחרות המלך נמלט לאזור שואה), הכריזה על עצמה כקיסרית יאָשֶׁת, ומינתה מושלים מקומיים במחוזות שכבשה.

יהודית מלכה 40 שנים, ולאחר מכן העבירה את השלטון לבעלה בוגנה. צאצאיה היו לשושלת הזגווה. בכך שינתה את סדרי השלטון שהיו קיימים כבר 2,000 שנה. שושלת הזגווה שלטה 340 שנים, עד לחידוש שושלת בני שלמה.

השם יהודית-ג'ודית הפך לכינוי גנאי בפי הנוצרים, וסיפק בתקופות מסויימות תירוץ לדיכוי היהודים ונישולם מאדמתם. בקרב ביתא ישראל היא נחשבת למקור לגאווה והשראה.

שושנה בן דור, חוקרת יהדות אתיופיה

כיתוב: מנזר דבר דמו, שנהרס בידי יהודית. צילום: גוסטינו

יוצאות אתיופיה במספרים

- 53% מתלמידות התיכון ממוצא אתיופי היו זכאיות לבגרות ב-2013 (לעומת 65% בכלל האוכלוסייה היהודית). בין הבנים הפער גדול יותר: 33% לעומת 52%.
- בין 1999 ל-2013 עלו שיעורי הזכאות לבגרות בקרב נערות ממוצא אתיופי ב-15%.
- ל-22% מהצעירות יוצאות אתיופיה יש תואר אקדמי, לעומת 43% בכלל הנשים היהודיות. בין הצעירים יוצאי אתיופיה הפער הרבה יותר גדול: רק 8% בעלי תואר, לעומת 29% בין כלל הצעירים היהודים.
- שכרן של נשים אקדמאיות ממוצא אתיופי נמוך מזה של אקדמאים יוצאי אתיופיה: 6,168 ש"ח בממוצע, לעומת 7,475 ש"ח.
- האקדמאיות ממוצא אתיופי קרובות יותר לצמצום פערי השכר מאשר הגברים בקהילה: הן משתכרות 20% פחות מהממוצע לכלל האקדמאיות היהודיות, לעומת הגברים שמשתכרים 26% פחות מהממוצע.
- שכרן של נשים לא אקדמאיות ממוצא אתיופי נמוך משכרם של גברים לא אקדמאים יוצאי אתיופיה: 4,347 ש"ח, לעומת 6,291 ש"ח.
- יוצאות אתיופיה שאינן אקדמאיות משתכרות 14% פחות מהממוצע לכלל הנשים, לעומת 6% פחות לגברים.
- 88% מצעירי הקהילה נישאים לבן זוג מאותו מוצא: 92% מהגברים ו-85% מהנשים.
- שיעור הגירושין בקהילה גבוה יותר מפי שניים מהממוצע: 19 מכל 1,000 זוגות, לעומת 9 מכל 1,000 זוגות לכלל היהודים.
- במהלך 2016 התגרשו 349 גברים ו-370 נשים ממוצא אתיופי.
- אחוז המשפחות החד-הוריות גבוה במיוחד בין יוצאי אתיופיה: 26%, לעומת 12% בכלל המשפחות בישראל.
- אישה ממוצא אתיופי צפויה ללדת במהלך חייה 3 ילדים בממוצע (לעומת 3.1 לכלל הנשים הישראליות).

- בשנת 2017 נולדו 3,809 תינוקות לנשים ממוצא אתיופיה.
- בין השנים 2007 ל-2016 נרצחו 18 עולות מאתיופיה בידי בני הזוג שלהן.
- ההוצאה החודשית הממוצעת לתצרוכת במשקי בית של יוצאי אתיופיה מסתכמת ב- 10,238 ש"ח בחודש, לעומת 15,407 ש"ח בכלל משקי הבית.
- מספר הסטודנטים יוצאי אתיופיה נמצא במגמת עלייה מתמשכת: מ-747 בשנת '99, ל-3,291 ב-2017.
- 71% מהסטודנטים ממוצא אתיופיה הן סטודנטיות. הנשים מהוות 57% מכלל הסטודנטים היהודים.
- על פי נתוני הלמ"ס, משרד העלייה והקליטה ומרכז טאוב

למי תודה, למי ברכה

הרעיון לכנס מנהיגות פורצות דרך נולד בסיומו של הכנס השני של פורום ירוסלם, שנערך אשתקד. חלום זה לא היה ניתן להגשמה ללא חברי הפורום ומעגל רחב של ידידים ותומכים, שהתגייסו ופעלו במסירות רבה בחודשים האחרונים להצלחת האירוע.

- ערן ברוך, אורי כרמלי ואורית הדרי – בינה, התנועה ליהדות חברתית
- סילביו חוסקוביץ' וערן ברקוביץ - ההסתדרות הציונית העולמית
- יואב הלר וזיו הראל - ארגון מעוז
- סוזן פולק וחברי הנהלת FRIENDS OF ETHIOPIAN JEWS
- ועדת התמיכות של בנק לאומי
- מיכל כהן, ארז רואימי ועינב אלפסי-קרסנטי - קרן רש"י
- משה סלומון והדר פנטהון - עמותת הנני
- מיכל אברה - עמותת פידל
- ניר שרצקי ורון שחר - חברת איתוראן
- רחלי קפלן - בית התפוצות
- מיכל גרא-מרגליות - שדולת הנשים
- אושרה פרידמן - הרשות לקידום מעמד האישה
- דינה פלד וטוני תרין פייזק - סינמטק תל אביב
- בתיה מקובר ויואב לין - הפקת החוברת
- שושנה בן דור - חיבור על המלכה יהודית
- גל גבאי - מנחת הכנס
- ליקה כהנת קייס ברקו טג'נה וקייס סמאי אליאס
- איילה אינגדשט - זמרת
- מוריה בן עטר דרורי - ג'ינג'ית הפקות
- תודה מיוחדת לגיבורות ולפורצות הדרך, אשר חלקו עמנו את סיפוריהן מעוררי ההשראה.

שמואל ילמה, מייסד ומנהל פורום ירוסלם